

Jak rozwinąć skrzydła Polski lokalnej?

Podsumowanie debat lokalnych 2015–2017

Tomasz Grabowski, Magdalena Iwanowska, Piotr Zbieranek

© Copyright by
Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową
ul. Do Studzienki 63
80-227 Gdańsk
tel. 58 524 49 00
faks 58 524 49 08
www.ibngr.pl
e-mail: ibngr@ibngr.pl

Autorzy: Tomasz Grabowski, Magdalena Iwanowska, Piotr Zbieranek
Recenzja naukowa: prof. Cezary Obracht-Prondzyński
Redakcja językowa: Anna Roman
Projekt graficzny: Beata Podwojska

Raport stanowi podsumowanie debat lokalnych realizowanych w ramach projektu
Kongresu Obywatelskiego „Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej”.

Więcej informacji:
www.kongresobywatelski.pl/debatylokalne/aktualnosci

Zespół organizacyjny i merytoryczny debat:

Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową:
Jan Szomburg (kongres@ibngr.pl), Małgorzata Stompór (malgorzata.stompor@ibngr.pl),
Magdalena Iwanowska (magdalena.iwanowska@ibngr.pl),
Adam Leśniewicz (adam.lesniewicz@ibngr.pl),
Piotr Zbieranek (piotr.zbieranek@ibngr.pl)

Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego:
Iwona Kolosek (iwona.kolosek@frsi.org.pl), Jacek Królikowski (jacek.krolikowski@frsi.org.pl)

ISBN - 978-83-7615-140-3

CIP – Biblioteka Narodowa

Grabowski, Tomasz
Jak rozwinąć skrzydła Polski lokalnej?
: podsumowanie debat lokalnych 2015–2017 / Tomasz
Grabowski, Magdalena Iwanowska, Piotr Zbieranek.
- Gdańsk : Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową,
2017

PROJEKT REALIZOWANY POD HONOROWYM PATRONATEM PREZYDENTA RP ANDRZEJA DUDY.

PARTNER STRATEGICZNY

ORGANIZATORZY

PARTNER

PARTNER MEDIALNY

Jak rozwinąć skrzydła Polski lokalnej?

Podsumowanie debat lokalnych 2015–2017

SPIS TREŚCI

Słowa wstępne:

	Jan Szomburg, Wykorzystajmy mądrość roju do rozwoju lokalnych społeczności.....	1
	Cezary Obracht-Prondzyński, Ku lokalnemu obywatelstwu	3
1.	Idea debat lokalnych	5
2.	Notka metodologiczna	9
3.	Sprawozdanie z przebiegu debat 2015–2017	11
4.	Obywatelski impuls rozwojowy. Wnioski z debat dla rozwoju Polski lokalnej	21
4.1.	Wnioski: Jakich kompetencji potrzebujemy, aby osiągnąć sukces? (edycja 2015) ...	27
4.2.	Wnioski: Jak uwolnić potencjał aktywności obywatelskiej? (edycja 2016)	31
4.3.	Wnioski: Jak zbudować tożsamość lokalnych społeczności? (edycja 2017)	35
5.	Publiczne i medialne efekty debat	43
6.	Fotorelacje z debat	47

WYKORZYSTAJMY MĄDROŚĆ ROJU DO ROZWOJU LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCI

Jan Szomburg

Szanowni Państwo,

od pierwszej edycji Kongresu Obywatelskiego w 2005 roku obserwowaliśmy rosnącą liczbę jego uczestników z różnych miejscowości Polski lokalnej. Na początku reprezentowanych było około 100 miejscowości, po kilku latach ta liczba wzrosła do 150, a ostatnio kształtuje się na poziomie około 200. Po Kongresach często otrzymywaliśmy maile, których wymowę można sprowadzić do stwierdzeń: „szkoda, że takich budujących spotkań nie ma u nas, w naszym mieście czy powiecie”, „siła inspiracji jest ogromna, przydałaby się podobna przestrzeń do spotkań lokalnych środowisk”, „na Kongresie to wszystko wygląda tak pozytywnie, a u nas «rzeczywistość skrzeczy», bo...” i tu padały różne przyczyny – od braku zaufania i zorganizowania społecznego po wójta satrapę.

By wyjść naprzeciw tym oczekiwaniom, postanowiliśmy w 2015 roku zorganizować trzyletni cykl lokalnych mini Kongresów Obywatelskich. Nadaliśmy im nazwę Debat Lokalnych, a za hasło przewodnie przyjęliśmy pytanie: „Jak rozwijać skrzydła Polski lokalnej?”. Od samego początku tego projektu zakładaliśmy, że znalezienie odpowiedzi na to pytanie możliwe jest wyłącznie poprzez udzielenie głosu środowiskom żyjącym na co dzień w Polsce lokalnej i aktywnie mierzącym się z problemami, które ją dotyczą.

Znaleźliśmy do tych działań świetnych partnerów: merytoryczno-organizacyjnego – Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego oraz strategicznego – PKO Bank Polski. Doświadczenia naszych partnerów były ważnymi kierunkowskazami. Fundacja wskazała nam niezwykle środowisko bibliotekarzy czynnie zaangażowanych w działania dla dobra lokalnej społeczności. To dzięki tej rekomendacji zdecydowaliśmy, że gospodarzami debat lokalnych zostaną aktywne biblioteki uczestniczące w Programie Rozwoju Bibliotek, realizowanym wcześniej przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego.

Niezwykle ważne było dla nas wsparcie projektu Honorowym Patronatem Prezydenta RP. Rozmowy prowadzone na temat Polski lokalnej pokazały wspólną wrażliwość, chęć wsłuchania się w oddolną, obywatelską diagnozę lokalnych problemów. Uzyskany patronat stanowił ważny gest docenienia pracy społecznej środowisk lokalnych i jednocześnie zachęcał do budowania lokalnych wspólnot.

Kiedy na temat podejmowanego przez nas wyzwania rozmawiałem z Prezesem Zarządu Banku PKO BP, panem Zbigniewem Jagiełłą, zwrócił mi uwagę, że skupienie się wyłącznie na małych miejscowościach nie byłoby dobre, że warto włączyć również ośrodki

o randze regionalnej (wojewódzkiej) – tym bardziej, że zjawisko lokalności występuje też w dużych miastach (np. w dzielnicach czy osiedlach). I tak też zrobiliśmy. Łącznie w ciągu trzech lat w 148 spotkaniach w 80 miejscowościach wzięło udział ponad 4 tysiące osób z różnych sektorów, środowisk i pokoleń.

Choć tematy debat w każdym roku nieco się różniły: obejmowały takie tematy jak kompetencje, aktywność obywatelska i tożsamość społeczności lokalnych, oraz odzwierciedlały wrażliwość uczestników z poszczególnych regionów Polski, zawsze chodziło o jedno – budowę społecznej tkanki łącznej, która ułatwiałaby rozwój gospodarczy, społeczny, kulturalny i duchowy lokalnych społeczności, o wspólne tworzenie swego rodzaju infrastruktury dialogu, zaufania i relacji, na bazie której można podejmować różnorakie konkretne inicjatywy.

Jako Kongres Obywatelski patrzymy na społeczności lokalne z troską, ale i z nadzieją. Zjawiska globalne, podobnie jak w innych krajach, odcisnęły swoje piętno na tych wspólnotach. W Polsce nałożył się na to dodatkowo ogromny wysiłek transformacyjny. Jako mieszkańcy Europy i świata mamy dzisiaj do czynienia z coraz większą niepewnością, zmiennością oraz wzrostem liczby zagrożeń międzynarodowych. Lokalność, zamiast być utrudnieniem, może być

wobec tych zjawisk ułatwieniem rozwoju i podstawą dobrego, zrównoważonego życia. Fizyczna i emocjonalna bliskość umożliwia bowiem wykorzystanie „mądrości roju”, której głębia została uchwycona w dorobku lokalnych dyskusji i zgromadzona w niniejszym raporcie. W lokalnych wspólnotach widzimy także szansę na odtwarzanie utraconych w wyniku globalizacji wartości, budowę lokalnych tożsamości, zaspokajających potrzebę przynależności i godności, a jednocześnie budujących dialog i współpracę.

Bardzo dziękuję wszystkim wspaniałym bibliotekom i bibliotekarzom, którzy wzięli na siebie odpowiedzialną rolę gospodarzy organizowanych przez nas debat. Dziękuję za udział w tym projekcie wszystkim lokalnym grupom społecznym, które pomimo różnic wieku, odmiennych zainteresowań i doświadczeń, podjęły wyzwanie spotkania i wspólnej pracy. Dziękuję również naszym partnerom, którzy wnieśli ważny wkład w powstanie tego dobra wspólnego, jakim były debaty. Mam nadzieję, że lektura niniejszego raportu będzie nie tylko utrwaleniem wspomnień i przeżyć, ale również ważną inspiracją do dalszych działań na rzecz rozwijania lokalnych społeczności.

*dr Jan Szomburg
Prezes Zarządu Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową,
Inicjator Kongresu Obywatelskiego*

DEBATY: KU LOKALNEMU OBYWATELSTWU

Cezary Obracht-Prondzyński

Polska lokalna stoi obecnie przed wieloma wyzwaniami rozwojowymi. Wydaje się, że aby w pełni je zrozumieć i im sprostać, potrzebujemy połączenia dwóch perspektyw. Z jednej strony – wiedzy naukowej i eksperckiej oraz impulsu animacyjnego przychodzącego spoza lokalnych społeczności. Z drugiej zaś – i może to właśnie jest ważniejsza siła napędowa rozwoju – wiedzy i umiejętności praktycznych zakorzenionych lokalnie. Dlatego też jestem przekonany, że upowszechnienie raportu przedstawiającego wyzwania stojące przed Polską lokalną i będące wynikiem takiego twórczego „zderzenia” może mieć – z wielu względów – bardzo istotne znaczenie.

Po pierwsze, raport podsumowuje trzyletni projekt lokalnych debat, które odbyły się w kilkudziesięciu miejscowościach w całej Polsce, skupiając szerokie i bardzo różnorodne grono uczestników. Ogromnie przypadła mi do gustu sama idea debat jako miejsca, w których mogą się wypowiedzieć osoby, które do tej pory nigdy nie zabierały głosu w lokalnych sprawach publicznych. Ten walor inicjacyjny „ku obywatelstwu” wydaje mi się najcenniejszym osiągnięciem całego projektu.

Po drugie, niezwykle istotne jest, że debaty objęły praktycznie całą Polskę. Dzięki temu okazało się, że wszędzie, nawet w najmniejszych społecznościach, tkwi znaczący potencjał zjawiska, które nazywam „re-

fleksyjną obywatelskością”. Widać, że Polska lokalna potrafi o sobie myśleć i dyskutować. Ma świadomość swoich ograniczeń, ale i szans oraz walorów, które ją cechują. Co prawda, we wnioskach z debat autorzy pokazują napięcie między myśleniem w wymiarze indywidualnym a wspólnotowym, między koncentracją na szczegółach i konkretach a budowaniem bardziej uogólniających refleksji. Ale podkreślają zarazem, że mimo tych problemów i trudności wszędzie zauważalna była chęć zdobywania umiejętności, związanych z tworzeniem lokalnej agory.

Uwagę zwraca też – silnie podkreślane w raporcie, ale też obecne w przywoływanych wypowiedziach uczestników projektu – przywiązanie do idei lokalizmu i samorządności. Z nich wypływają przeświadczenie o walorach i znaczeniu obywatelskiego zaangażowania, widoczny duch działań oddolnych oraz przekonanie, że rozwój jest możliwy wszędzie. Szczególnie współcześnie te wszystkie postawy są bardzo potrzebne i cenne.

Po trzecie, ważne jest również to, że debaty odbywały się w bibliotekach. Okazało się bowiem, że także w warunkach polskich mogą one znakomicie sprawdzać się jako lokalne centra aktywności i miejsca, gdzie odbywa się dyskusja nad kluczowymi sprawami. Chciałoby się, aby ten model i te doświadczenia zostały przeniesione w inne miejsca w Polsce!

Z tą uwagą związana jest czwarta refleksja, dotycząca kwestii metodologicznych. Choć nigdzie w raporcie nie pada to stwierdzenie wprost, to w istocie mieliśmy tu do czynienia z bardzo rozbudowaną, wielostopniową i długo trwającą procedurą „badania w działaniu”. Debaty były nastawione na uruchomienie pewnego procesu społecznego, związanego z aktywizacją lokalnych społeczności, ale zarazem miały dostarczyć obszernego materiału badawczego, który stał się punktem wyjścia do przygotowania niniejszego raportu. Stwierdzam, że się to w pełni udało, a przy tym debaty okazały się znakomitym narzędziem edukacji obywatelskiej, z którą w Polsce wciąż mamy ogromny problem.

Po piąte, same debaty, a w konsekwencji również analizy w niniejszym raporcie, skupiły się na kilku najważniejszych sprawach, dotyczących Polski lokalnej i jej mieszkańców. Te kluczowe kwestie to: kompetencje społeczne, aktywność obywatelska (której nie ma bez tychże kompetencji) oraz tożsamość. W tym też kontekście pojawiły się ważne pytania o rolę instytucji i prawa, bariery mentalne, siłę wspólnot, rolę samorządności, kwestie odpowiedzialności, napięcie między stabilnością a zmianą społeczną, która nie omija Polski lokalnej, a więc także o naturę sporu między tradycjonalizmem a nowoczesnością.

Widać więc, że żadne z wielkich wyzwania, z którymi Polska mierzy się od prawie trzech dekad, nie omija społeczności lokalnych. Pytania o możliwości i warunki rozwoju, choć odnoszą się do specyficznych lokalnych warunków, w istocie rzeczy pozostają takie same w perspektywie całego kraju: jak „tworzyć” kompetentnych i aktywnych obywateli i dlaczego jest to takie trudne? Jaka powinna w tym być rola instytucji? Jakie wartości powinny dominować w życiu publicznym? Jak równoważyć interesy? Jak minimalizować bariery społecznego zaangażowania? Jaka jest rola i odpowiedzialność liderów?

Jednocześnie raport – opisując debaty, ich przebieg oraz wnioski z nich wypływające – jest świadectwem, że dialog jest możliwy, nawet przy sprzecznych interesach i wartościach oraz istotnych różnicach społecznych, jakie charakteryzują uczestników debaty. Podkreślę – dialog w polskich realiach jest możliwy. Musi tylko być szczery i umiejętnie prowadzony. Z tym, szczególnie dzisiaj, mamy ogromny problem. Dlatego też każde świadectwo sensowności i celowości dialogowania jest cenne i warte rozpowszechnienia.

*prof. Cezary Obracht-Prondzyński
Kierownik Centrum Badań nad Kulturą,
Uniwersytet Gdański*

1. IDEA DEBAT LOKALNYCH: ROZWIJAMY SKRZYDŁA POLSKI LOKALNEJ!

Rozwój społeczności lokalnych – zarówno w Polsce metropolitarnej, jak i lokalnej – stanowi klucz do rozwoju całego kraju. **To właśnie poprzez rozwój lokalnych wspólnot możemy wpłynąć na przemianę kulturowo-mentalną nas samych.** Uszlachetnienie naszego indywidualizmu wymaga bowiem otwarcia się na otoczenie – na potrzeby i oczekiwania, zarówno poszczególnych osób, jak i całych społeczności. Uświadomienie sobie wzajemnych związków pomiędzy rozwojem indywidualnym i zbiorowym najbardziej naturalnie zachodzi właśnie w lokalnych społecznościach. Działając na ich rzecz, zmieniając rzeczywistość w swoim najbliższym otoczeniu – np. stawiając ławkę czy porządkując wspólnie podwórkę – wpływamy na poprawę jakości naszego życia. Rozwijamy jednocześnie własny „zasób” kulturowo-mentalny, czyli zasób kompetencji indywidualnych. Z tego względu **rozwój lokalny** – ze szczególnym uwzględnieniem budowy wspólnot oraz aktywności obywatelskiej na ich rzecz – **stanowi jeden z kluczowych tematów podnoszonych w sferze publicznej przez Kongres Obywatelski.**

Przed Polską lokalną stoją liczne wyzwania, ich zlekceważenie może blokować rozwój lokalnych społeczności. Ich pokonanie wymaga stworzenia **sieci i więzi**

obywatelskiej współpracy, opartej na zrozumieniu, zaufaniu i wzajemnej lojalności. To one sprzyjają autorefleksji i zbudowaniu oddolnie **zbiorowej mądrości** – podstawy zdiagnozowania konkretnych problemów i wspólnego odnalezienia „pomysłu na rozwój”. To one pozwalają na wykształcenie się liderów lokalnych – wspólnotowych przywódców nowego typu. Obywatelskie sieci i przywództwo tworzą **stabilny mechanizm rozwojowy** – zdolny do uwolnienia i ukierunkowania oddolnej energii lokalnej społeczności.

Jakie wyzwania stoją przed Polską lokalną?

Głównym wyzwaniem stojącym przed Polską lokalną jest wyludnianie miejscowości na obszarach pozametropolitarnych, wynikające z ujemnego przyrostu naturalnego oraz migracji krajowej i zagranicznej. Na ten trend nakładają się także problemy we wszystkich sektorach – od słabości usług publicznych i lokalnej gospodarki, poprzez niską aktywność obywatelską mieszkańców, aż po wyalienowanie lokalnych elit politycznych.

Jakie są dążenia lokalnej społeczności? W jaki sposób można je zrealizować?

Jak napędzić rozwój lokalny?

Trudno określić jeden wzorcowy model rozwoju, może się on opierać na różnych fundamentach. Rozwój wspierają zarówno czynniki zewnętrzne (bliskość metropolii, inwestycje publiczne i prywatne), jak i mądre wykorzystanie różnorodnych zasobów lokalnych społeczności. Jedną z możliwości jest dookreślenie specjalizacji gospodarczej, a następnie współpraca różnych podmiotów na rzecz promowania lokalnych marek. Rozwój może napędzać także obywatelskie współdziałanie i wdrażanie społecznych innowacji.

Jakie czynniki mogą pozytywnie wpływać na sytuację Polski lokalnej? Jak wybrać właściwą ścieżkę rozwoju?

Jak uwolnić potencjał Polski lokalnej?

Rozwój na obszarach pozametropolitarnych wymaga przede wszystkim dobrego pomysłu. Wizji, która pozwoli zmobilizować mieszkańców, oraz – często odległego i obarczonego ryzykiem – celu. Pomysł powinien opierać się nie tylko na wiedzy eksperckiej, ale też na pasji, zaangażowaniu i doświadczeniu lokalnych liderów.

Jak włączyć wszystkich mieszkańców do rozwoju? Jak przygotować pomysł, by miał on szansę realizacji i stał się rzeczywistą dźwignią rozwoju? Czy „szyty na miarę” narzędziem rozwoju mogą być lokalne rynki kapitałowe, fundusze Unii Europejskiej czy partnerstwo publiczno-prywatne?

**Budowie podglebia rozwoju lokalnych społeczności
służą właśnie debaty lokalne.**

O dużym potencjale Polski lokalnej przekonaliśmy się podczas trwającego trzy lata projektu „Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej”. W jego ramach odbyło się prawie **150 debat** poświęconych rozwojowi lokalnemu w **80 miejscowościach** w całym kraju.

Debaty liderów lokalnych, organizowane w bibliotekach publicznych w całej Polsce, służą wspólnej refleksji nad tym, w jaki sposób uwolnić potencjał lokalnych społeczności; co pomaga generować rozwój lokalny, a co go blokuje. Debaty, które zainicjowano podczas XI Kongresu Obywatelskiego, poświęcone były tematowi **budowy lokalnych wspólnot jako koła napędowego obywatelskiego rozwoju lokalnego**.

Debaty odbywały się w miejscach nieprzypadkowych. Biblioteki publiczne stanowią nie tylko centrum dostępu do informacji i wiedzy, ale także ważną przestrzeń spotkań – niezależną i przyjazną dla wszystkich aktywnych mieszkańców. **Biblioteki cieszą się bardzo dużym zaufaniem publicznym, a bibliotekarki i bibliotekarze są ważnymi członkami swojej społeczności.** Na szczególne podkreślenie zasługuje

fakt, że gospodarzami debat byli aktywni bibliotekarze i bibliotekarki uczestniczący w Programie Rozwoju Bibliotek, realizowanym przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego. Dzięki ich zaangażowaniu debaty zakończyły się sukcesem, gromadząc w trakcie trzech lat trwania projektu ponad **4000 lokalnych liderów**.

Debaty lokalne są realizowane od 2015 roku w ramach działań **Kongresu Obywatelskiego** przez **Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową i Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego**. Partnerem strategicznym projektu jest **PKO Bank Polski**, a partnerem merytorycznym **Instytut Książki**. Partnerami medialnymi poszczególnych edycji byli między innymi: **TVP, Polska Press Grupa, Program I Polskiego Radia, TVP Kultura** oraz portal **ngo.pl**. Honorowy patronat nad projektem objął **Prezydent RP Andrzej Duda**. W poszczególne debaty zaangażowały się samorządy lokalne i regionalne, a patronat medialny nad nimi objęły lokalne media, których przedstawiciele brali czynny udział w wielu debatach.

Podczas XI Kongresu Obywatelskiego podziękowania organizatorom debat złożyli: w imieniu pana **Andrzeja Dudy**, Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej pan **Wojciech Kolarski**, Podsekretarz Stanu w Kancelarii Prezydenta RP, pan **Paweł Choraży**, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju, **dr Jan Szomburg**, Prezes Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową oraz pan **Jacek Królikowski**, Prezes Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego.

NOTKA METODOLOGICZNA

Podstawowym założeniem na każdym etapie realizacji debat lokalnych było **silne uspołecznienie działań i ich realizacja poprzez interakcję pomiędzy ogólnopolskimi i lokalnymi organizatorami**.

Inspiracją do wyboru wiodącego tematu każdej z kolejnych debat – kompetencji potrzebnych do rozwoju, aktywności obywatelskiej oraz budowy lokalnych wspólnot – były sesje tematyczne IX, X i XI Kongresu Obywatelskiego. Dookreśleniu zagadnień służył warsztat gospodarzy debat następujący po samym Kongresie – zderzający wypowiedzi ekspertów z doświadczeniami gospodarzy debat. Na bazie refleksji z wcześniejszych edycji projektu powstawała koncepcja scenariusza debat lokalnych. Jego finalną wersję wyłaniały konsultacje on-line w formie webinarium z udziałem organizatorów projektu oraz gospodarzy debat. Scenariusz zakładał pracę warsztatową w mniejszych podgrupach, które umożliwiały swobodną interakcję dyskutantów.

Organizatorzy zadbali o to, by w debatach na poziomie lokalnym uczestniczyło możliwie zróżnicowane grono dyskutantów (osoby w różnym wieku i o różnym wykształceniu, przedstawiciele różnych środowisk). Debaty odbywały się bez udziału pu-

bliczności i były prowadzone przez zewnętrznych moderatorów.

Tematem tegorocznej dyskusji był **proces tworzenia wspólnot lokalnych** – stanowiący punkt wyjścia do refleksji nad narzędziami rozwoju społeczności lokalnych. Uczestnicy najczęściej definiowali wspólnotę lokalną jako „społeczność zamieszkującą daną przestrzeń, której klejem są zarówno wspólne wartości, jak i interesy”. Pytano o to, co nas – Polaków – łączy jako wspólnotę i co możemy zrobić, żeby te powiązania wzmocnić. Trzy „łączniki” i „wzmocniacze”, które uzyskały największą liczbę głosów, traktowane były jako najbardziej **wymierny rezultat debaty**.

Podobnie jak w poprzednich edycjach, rezultaty każdej z debat zostały ujęte w ujednoliconym kwestionariuszu sprawozdania, sporządzonym przez moderatora dyskusji. Podsumowanie zawierało m.in.: informacje o wybranych przez uczestników w głosowaniu „łącznikach” i „wzmocniaczach”, szczegółowy opis przebiegu dyskusji (w tym wskazanie obszarów wspólnych, jak i spornych) oraz podstawowe dane społeczno-demograficzne uczestników. Na specjalnym formularzu zebrano także opinie gospodarzy debat lokalnych na temat zarówno dyskusji, jak i udziału

w samym projekcie; zgromadzono także inne materiały będące efektem dyskusji (np. relacje medialne). Zebranie i analiza informacji z wszystkich debat pozwoliły sformułować wnioski na temat przebiegu spotkań oraz wyodrębnić tematy wspólne dla znaczącej części debat. Stworzono także bazę kodów, symbolizujących najczęściej pojawiające się opisy „łączników” i „wzmacniaczy” o zbliżonym zakresie

znaczeniowym, które zostały wykorzystane w grafikach prezentowanych w raporcie.

W raporcie analiza efektów tegorocznych debat została **uzupełniona o pogłębioną refleksję nad wnioskami dotyczącymi rozwoju lokalnego i wypracowanymi rekomendacjami, wynikającymi z trzyletniego cyklu debat.**

OKREŚLENIE TEMATU

(warsztat gospodarzy debat poprzedzony sesją tematyczną Kongresu Obywatelskiego)

WYPRACOWANIE RAM DEBATY

(cykl webinarów z udziałem gospodarzy debat lokalnych; stworzenie **scenariusza**)

WYPRACOWANIE WNIOSKÓW GRUPOWYCH

(realizacja moderowanych debat lokalnych; stworzenie **sprawozdania**)

WYPRACOWANIE WNIOSKÓW Z DEBAT LOKALNYCH

(analiza ilościowo-jakościowa nadesłanych materiałów: sprawozdania moderatorów i gospodarzy debat lokalnych, materiałów prasowych oraz relacji audio-wideo; stworzenie **raportu** z debat lokalnych)

SPRAWOZDANIE Z PRZEBIEGU DEBAT 2015–2017

15–21 maja 2017
Co nas łączy jako wspólnotę?
Co możemy zrobić, by wzmacniać to, co łączy?

2017

56 MIEJSCOWOŚCI

1376 UCZESTNIKÓW

16–22 maja 2016
Co motywuje do zaangażowania się w sprawy
społeczności lokalnej?
Jak można ułatwić mieszkańcom zaangażowanie
w sprawy społeczności lokalnej?

2016

52 MIEJSCOWOŚCI

1448 UCZESTNIKÓW

21–22 marca 2015
Jakie kompetencje są najważniejsze z punktu
widzenia sukcesów osobistych i zawodowych
mieszkańców naszej miejscowości/gminy?
Jakie kompetencje powinni posiadać mieszkańcy,
aby angażować się w sprawy naszej
miejscowości/gminy?

2015

40 MIEJSCOWOŚCI

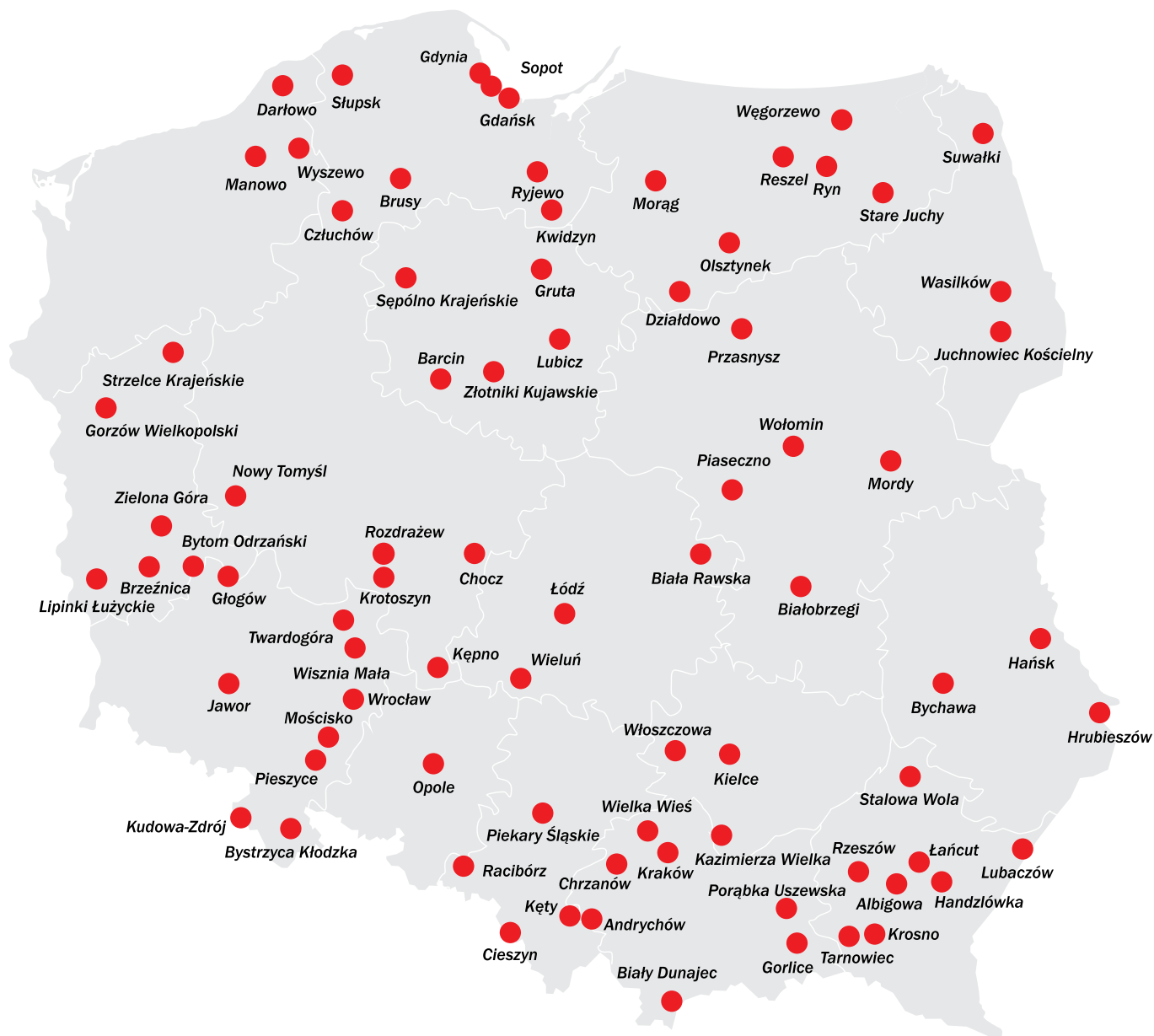
1181 UCZESTNIKÓW

Łącznie w debatach o rozwoju Polski lokalnej w latach 2015–2017 wzięło udział **ponad 4 tysiące uczestników**. Odbyło się **148 spotkań** w całej Polsce – w 2017 roku rekordowo było ich 56. Dyskutowano

aż w 80 miejscowościach, z czego w 20 z nich organizowaliśmy debaty trzykrotnie, w 28 – dwukrotnie, a w 32 – jednokrotnie.

- Liczba uczestników: ponad 4 tys.
- Liczba spotkań: 148
- Liczba miejscowości: 80
- Liczba regionów: 16

Mapa miejscowości, w których odbyły się debaty w latach 2015–2017

Lista bibliotek biorących udział w debatach w 2015 roku

1. Barcin – Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Barcin im. J. Wojciechowskiego
2. Biały Dunajec – Gminna Biblioteka Publiczna im. Z. Solarzowej w Białym Dunajcu
3. Bystrzyca Kłodzka – Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Bystrzyca Kłodzka
4. Bytom Odrzański – Biblioteka Publiczna w Bytomiu Odrzańskim
5. Chocz – Biblioteka Publiczna Gminy Chocz
6. Człuchów – Miejska Biblioteka Publiczna im. dr. J. Korczaka w Człuchowie
7. Gdańsk – Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. J. Conrada-Korzeniowskiego w Gdańsku
8. Gorlice – Miejska Biblioteka Publiczna im. St. Gabryela w Gorlicach
9. Gorzów Wielkopolski – Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Gorzowie Wielkopolskim
10. Gruta – Gminna Biblioteka Publiczna im. W. Kulerskiego w Grucie
11. Hańsk – Biblioteka Publiczna Gminy w Hańsku
12. Hrubieszów – Miejska Biblioteka Publiczna w Hrubieszowie
13. Jawor – Miejska Biblioteka Publiczna w Jaworze
14. Juchnowiec Kościelny – Gminna Biblioteka Publiczna w Juchnowcu Kościelnym
15. Kielce – Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. W. Gombrowicza w Kielcach
16. Kraków – Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie
17. Krosno – Krośnieńska Biblioteka Publiczna w Krośnie
18. Kudowa-Zdrój – Miejska Biblioteka Publiczna w Kudowie-Zdroju
19. Lubaczów – Miejska Biblioteka Publiczna im. Wł. Broniewskiego w Lubaczowie
20. Łódź – Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka J. Piłsudskiego w Łodzi
21. Nowy Tomyśl – Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Nowym Tomyszu
22. Olsztynek – Miejska Biblioteka Publiczna w Olsztynku
23. Opole – Miejska Biblioteka Publiczna w Opolu
24. Piekary Śląskie – Miejska Biblioteka Publiczna w Piekarach Śląskich
25. Pieszyce – Miejska Biblioteka Publiczna - Centrum Kultury w Pieszycach
26. Przasnysz – Miejska Biblioteka Publiczna im. Z. Nałkowskiej w Przasnyszu
27. Racibórz – Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. R. Kincla w Raciborzu
28. Reszel – Miejska Biblioteka Publiczna w Reszlu
29. Rozdrażew – Gminna Biblioteka Publiczna w Rozdrażewie
30. Rzeszów – Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie
31. Słupsk – Miejska Biblioteka Publiczna im. M. Dąbrowskiej w Słupsku
32. Stalowa Wola – Miejska Biblioteka Publiczna im. M. Wańkowicza w Stalowej Woli
33. Stare Juchy – Biblioteka - Centrum Informacji i Kultury Gminy Stare Juchy
34. Strzelce Krajeńskie – Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Strzelcach Krajeńskich
35. Suwałki – Biblioteka Publiczna im. M. Konopnickiej w Suwałkach
36. Wasilków – Miejska Biblioteka Publiczna w Wasilkowie
37. Wielka Wieś – Gminna Biblioteka Publiczna w Wielkiej Wsi
38. Wieluń – Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Wieluniu
39. Wrocław – Miejska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu
40. Zielona Góra – Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze

Lista bibliotek biorących udział w debatach w 2016 roku

1. Andrychów – Miejska Biblioteka Publiczna w Andrychowie
2. Barcin – Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Barcin im. J. Wojciechowskiego
3. Biała Rawska – Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Białej Rawskiej
4. Białobrzegi – Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Białobrzegi
5. Biały Dunajec – Gminna Biblioteka Publiczna im. Z. Solarzowej w Białym Dunajcu
6. Brusy – Centrum Kultury i Biblioteki im. J. Karnowskiego w Brusach
7. Brzeźnica – Gminna Biblioteka Publiczna w Brzeźnicy
8. Bystrzyca Kłodzka – Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Bystrzyca Kłodzka
9. Bytom Odrzański – Biblioteka Publiczna w Bytomiu Odrzańskim
10. Chrzanów – Miejska Biblioteka Publiczna w Chrzanowie
11. Cieszyn – Biblioteka Miejska w Cieszynie
12. Darłowo – Miejska Biblioteka Publiczna im. A. Osieckiej w Darłowie
13. Działdowo – Miejska Biblioteka Publiczna w Działdowie
14. Gdańsk – Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. J. Conrada-Korzeniowskiego w Gdańsku
15. Gdynia – Miejska Biblioteka Publiczna w Gdyni
16. Głogów – Miejska Biblioteka Publiczna w Głogowie
17. Gorlice – Miejska Biblioteka Publiczna im. S. Gabryela w Gorlicach
18. Gorzów Wielkopolski – Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Gorzowie Wielkopolskim
19. Hańsk – Biblioteka Publiczna Gminy w Hańsku
20. Jawor – Miejska Biblioteka Publiczna w Jaworze
21. Juchnowiec Kościelny – Gminna Biblioteka Publiczna w Juchnowcu Kościelnym
22. Kazimierza Wielka – Miejsko-Gminna i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. M. Reja w Kazimierzy Wielkiej
23. Kielce – Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. W. Gombrowicza w Kielcach
24. Krosno – Krośnienska Biblioteka Publiczna w Krośnie
25. Krotoszyn – Krotoszyńska Biblioteka Publiczna im. A. Fiedlera w Krotoszynie
26. Kudowa-Zdrój – Miejska Biblioteka Publiczna w Kudowie-Zdroju
27. Lipinki Łużyckie – Gminna Biblioteka Publiczna w Lipinkach Łużyckich
28. Lubaczów – Miejska Biblioteka Publiczna im. Wł. Broniewskiego w Lubaczowie
29. Łańcut – Miejska Biblioteka Publiczna w Łańcucie
30. Łódź – Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka J. Piłsudskiego w Łodzi
31. Morąg – Miejska Biblioteka Publiczna w Morągu
32. Piekary Śląskie – Miejska Biblioteka Publiczna w Piekarach Śląskich
33. Pieszyce – Miejska Biblioteka Publiczna – Centrum Kultury w Pieszycach
34. Przasnysz – Miejska Biblioteka Publiczna im. Z. Nałkowskiej w Przasnyszu
35. Racibórz – Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. R. Kincla w Raciborzu
36. Reszel – Miejska Biblioteka Publiczna w Reszlu
37. Rozdrażew – Gminna Biblioteka Publiczna w Rozdrażewie
38. Ryjewo – Gminna Biblioteka Publiczna w Ryjewie
39. Ryn – Biblioteka Publiczna w Rynie
40. Sępólno Krajeńskie – Biblioteka Publiczna im. J. Iwaszkiewicza w Sępólnie Krajeńskim
41. Słupsk – Miejska Biblioteka Publiczna im. M. Dąbrowskiej w Słupsku
42. Sopot – Miejska Biblioteka Publiczna w Sopocie

43. Stalowa Wola – Miejska Biblioteka Publiczna im. M. Wańkowicza w Stalowej Woli
44. Strzelce Krajeńskie – Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Strzelcach Krajeńskich
45. Suwałki – Biblioteka Publiczna im. M. Konopnickiej w Suwałkach
46. Tarnowiec – Gminna Biblioteka Publiczna w Tarnowcu
47. Twardogóra – Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Twardogórze
48. Wasilków – Miejska Biblioteka Publiczna w Wasilkowie
49. Węgorzewo – Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Węgorzewie
50. Wołomin – Miejska Biblioteka Publiczna im. Z. Nałkowskiej w Wołominie
51. Wyszewo – Gminny Ośrodek Kultury w Wyszewie
52. Zielona Góra – Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze

Lista bibliotek biorących udział w debatach w 2017 roku

1. Albigowa – Centrum Kultury Gminy Łańcut, Biblioteka Publiczna w Albigowej
2. Andrychów – Miejska Biblioteka Publiczna w Andrychowie
3. Barcin – Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Barcin im. J. Wojciechowskiego
4. Biała Rawska – Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Białej Rawskiej
5. Biały Dunajec – Gminna Biblioteka Publiczna im. Z. Solarzowej w Białym Dunajcu
6. Brusy – Centrum Kultury i Biblioteki im. J. Karnowskiego w Brusach
7. Brzeźnica – Gminna Biblioteka Publiczna w Brzeźnicy
8. Bychawa – Miejska Biblioteka Publiczna w Bychawie
9. Bystrzyca Kłodzka – Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Bystrzyca Kłodzka
10. Bytom Odrzański – Biblioteka Publiczna w Bytomiu Odrzańskim
11. Chrzanów – Miejska Biblioteka Publiczna w Chrzanowie
12. Cieszyn – Biblioteka Miejska w Cieszynie
13. Darłowo – Miejska Biblioteka Publiczna im. A. Osieckiej w Darłowie
14. Działdowo – Miejska Biblioteka Publiczna w Działdowie
15. Dzierżonów – Biblioteka Publiczna Gminy Dzierżonów im. W. Reymonta
16. Gdańsk – Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. J. Conrada-Korzeniowskiego w Gdańsku
17. Gdynia – Miejska Biblioteka Publiczna w Gdyni
18. Głogów – Miejska Biblioteka Publiczna w Głogowie
19. Gorlice – Miejska Biblioteka Publiczna im. S. Gabryela w Gorlicach
20. Handzlówka – Centrum Kultury Gminy Łańcut, Biblioteka Publiczna w Handzlówce
21. Jawor – Miejska Biblioteka Publiczna w Jaworze
22. Juchnowiec Kościelny – Gminna Biblioteka Publiczna w Juchnowcu Kościelnym
23. Kazimierza Wielka – Miejsko-Gminna i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. M. Reja w Kazimierzy Wielkiej
24. Kępno – Powiatowa Biblioteka Publiczna w Kępnie
25. Kęty – Gminna Biblioteka Publiczna im. A. Grabowskiego w Kętach
26. Krosno – Krośnienska Biblioteka Publiczna w Krośnie
27. Krotoszyn – Krotoszyńska Biblioteka Publiczna im. A. Fiedlera w Krotoszynie
28. Kwidzyn – Biblioteka Miejsko-Powiatowa w Kwidzynie
29. Lipinki Łużyckie – Gminna Biblioteka Publiczna w Lipinkach Łużyckich
30. Lubaczów – Miejska Biblioteka Publiczna im. W. Broniewskiego w Lubaczowie
31. Lubicz – Gminna Biblioteka Publiczna w Lubiczu
32. Łańcut – Miejska Biblioteka Publiczna w Łańcutie

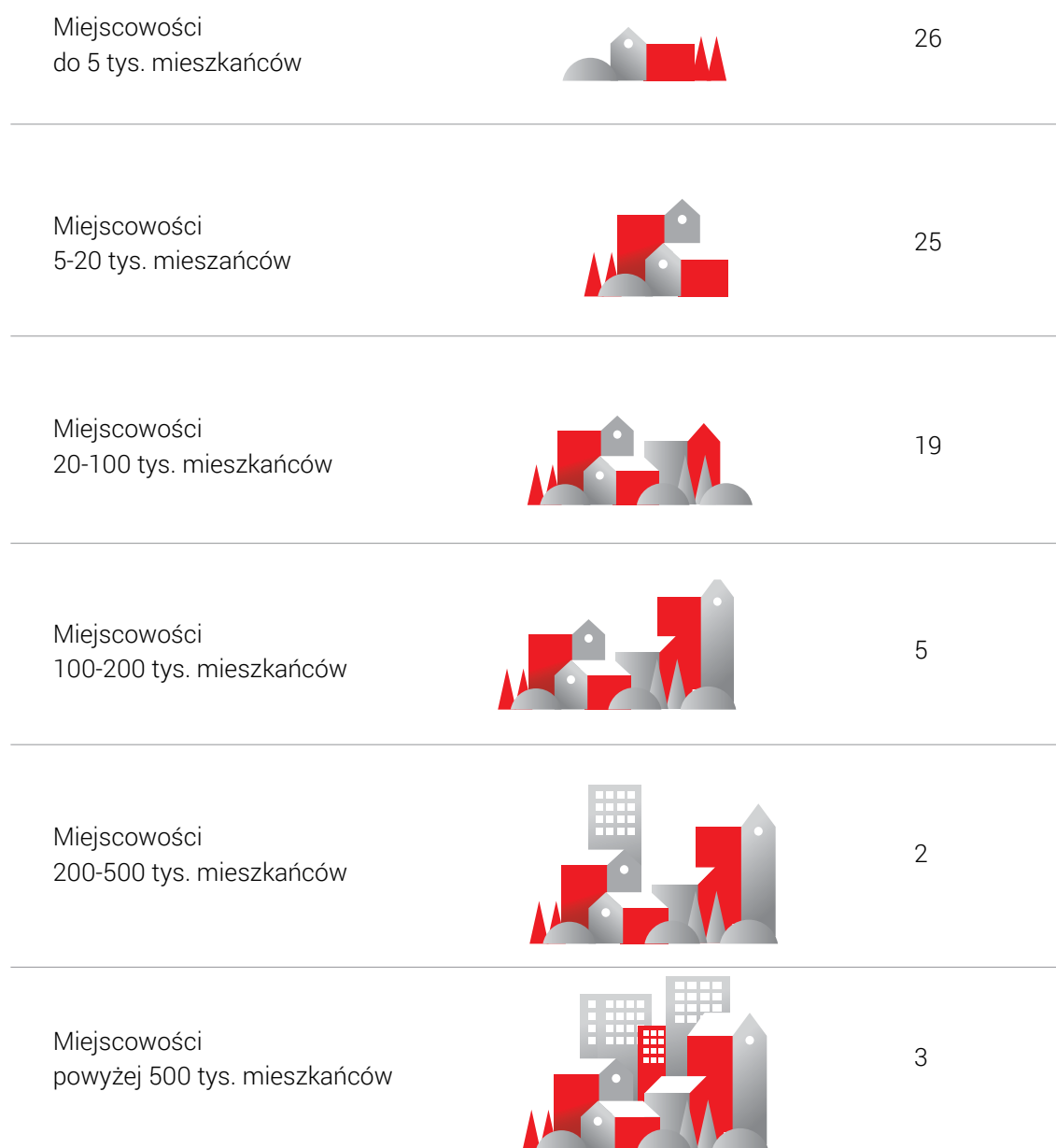
33. Manowo – Biblioteka Publiczna Gminy Manowo Filia w Manowie, działająca w ramach Gminnego Ośrodka Kultury w Wyszewie
34. Morąg – Miejska Biblioteka Publiczna w Morągu
35. Mordy – Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna im. I. Ostaszyk w Mordach
36. Piaseczno – Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Piaseczno
37. Piekary Śląskie – Miejska Biblioteka Publiczna w Piekarach Śląskich
38. Pieszyce – Miejska Biblioteka Publiczna – Centrum Kultury w Pieszycach
39. Porąbka Uszewska – Gminna Biblioteka Porąbka Uszewska – Dębińskie Centrum Kultury
40. Racibórz – Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. R. Kincla w Raciborzu
41. Reszel – Miejska Biblioteka Publiczna w Reszlu
42. Rozdrażew – Gminna Biblioteka Publiczna w Rozdrażewie
43. Ryn – Biblioteka Publiczna w Rynie
44. Sępólno Krajeńskie – Biblioteka Publiczna im. J. Iwaszkiewicza w Sępólnie Krajeńskim
45. Słupsk – Miejska Biblioteka Publiczna im. M. Dąbrowskiej w Słupsku
46. Sopot – Miejska Biblioteka Publiczna w Sopocie
47. Strzelce Krajeńskie – Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Strzelcach Krajeńskich
48. Suwałki – Biblioteka Publiczna im. M. Konopnickiej w Suwałkach
49. Tarnowiec – Gminna Biblioteka Publiczna w Tarnowcu
50. Wasilków – Miejska Biblioteka Publiczna w Wasilkowie
51. Węgorzewo – Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Węgorzewie
52. Wisznia Mała – Gminna Biblioteka Publiczna w Wiszni Małej, działająca w strukturze Ośrodka Kultury Sportu i Rekreacji w Wiszni Małej
53. Włoszczowa – Biblioteka Publiczna we Włoszczowie
54. Wołomin – Miejska Biblioteka Publiczna im. Z. Nałkowskiej w Wołominie
55. Zielona Góra – Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze
56. Złotniki Kujawskie – Biblioteka Publiczna Gminy Złotniki Kujawskie

Warto podkreślić, że spotkania odbyły się w każdym regionie kraju – **w miejscowościach o różnej wielkości i różnym potencjale rozwojowym**. Debaty na tematy obywatelskie dotyczyły więc nie tylko **Polski metropolitalnej**, reprezentowanej przez np. dyskusyjantów z Gdańska lub Wrocławia, ale także – a może przede wszystkim – **Polski lokalnej**, czyli mieszkań-

ców małych i średnich miejscowości, jak np. Gorlice, Węgorzewo lub Piaseczno.

Prawie 2/3 debat zorganizowano w niewielkich społecznościach polskich wsi, miast i miasteczek liczących do 20 tysięcy mieszkańców.

Wykres 1. Wielkość miejscowości, w których odbywały się debaty w latach 2015–2017 (dane bezwzględne)

Dyskutanci, wspierani przez gospodarzy i profesjonalnych moderatorów, odpowiadali na ważne z perspektywy lokalnego rozwoju pytania o:

1) **rozwój i kompetencje Polaków** (2015)

- a) Jakie kompetencje są najważniejsze z punktu widzenia sukcesów osobistych i zawodowych mieszkańców naszej miejscowości/gminy?
- b) Jakie kompetencje powinni posiadać mieszkańcy, aby angażować się w sprawy naszej miejscowości/gminy?

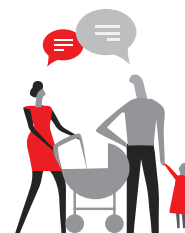
2) **aktywność obywatelską** (2016)

- a) Co motywuje do zaangażowania się w sprawy społeczności lokalnej?
- b) Jak można ułatwić mieszkańcom zaangażowanie się w sprawy społeczności lokalnej?

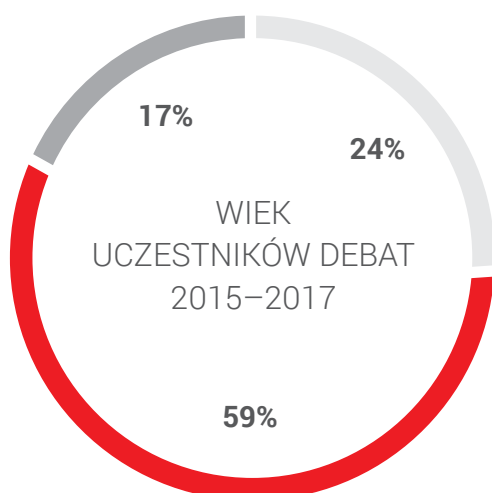

3) **tożsamość swoich społeczności lokalnych** (2017)

- a) Co nas łączy jako wspólnotę?
- b) Co możemy zrobić, by wzmacniać to, co łączy?

Wykres 2. Wiek uczestników debat z lat 2015–2017

Debaty miały charakter **międzypokoleniowy**, co oznacza, że udało się zaangażować do rozmów osoby w różnym wieku. Niemal 3/5 uczestników stanowiły **osoby dorosłe** (59%). Licznie reprezentowani byli także **przedstawiciele młodzieży** (co czwarty uczestnik) oraz **seniorzy** (co piąty uczestnik).

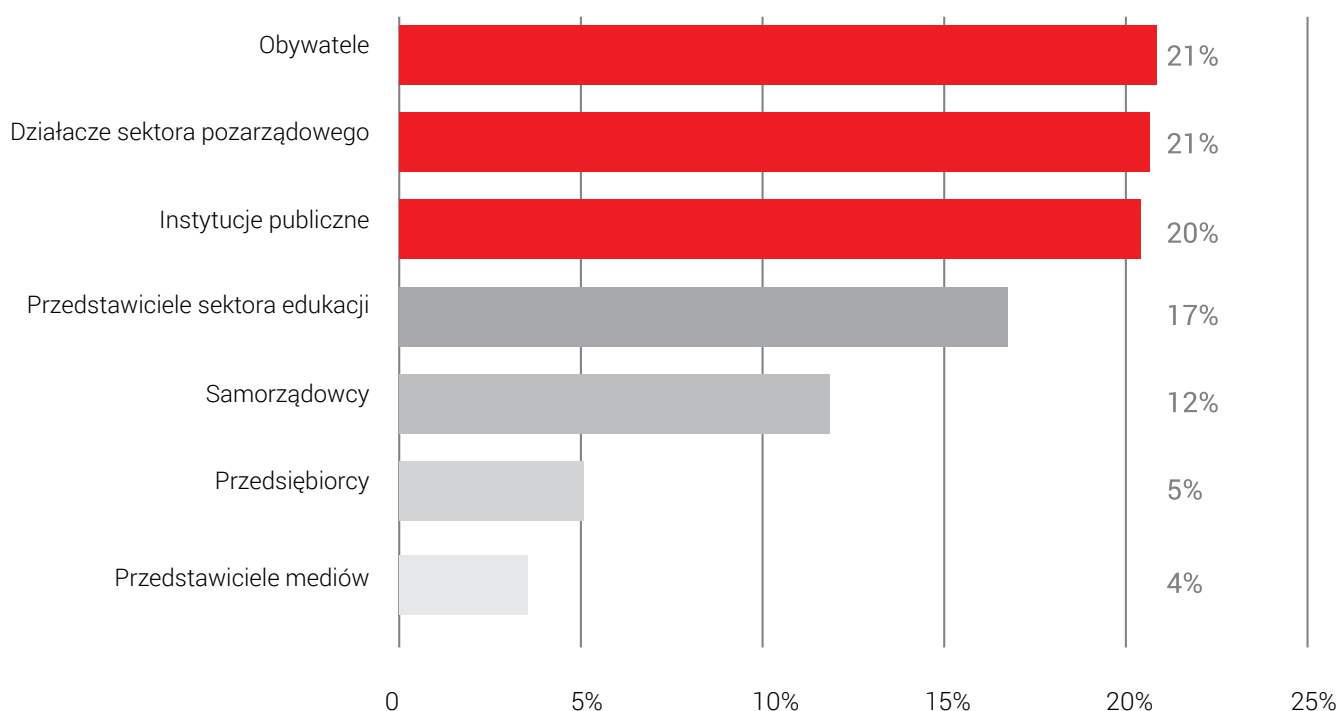
- dorośli
- seniorzy
- młodzież

Debaty były miejscem spotkania przedstawicieli różnych środowisk i sektorów. W spotkaniach w ciągu ostatnich trzech edycji uczestniczyli przede wszystkim:

- **mieszkańcy, czyli przedstawiciele lokalnych społeczności** (21%),
- **działacze organizacji pozarządowych i grup nieformalnych** (21%) i
- **przedstawiciele instytucji publicznych** (20%).

Obecni byli także **przedstawiciele sektora edukacji** (17%), **samorządowcy** (12%), **przedstawiciele lokalnego biznesu** (5%) oraz **dziennikarze** (4%).

Wykres 3. Środowiska i sektory reprezentowane przez uczestników debat z lat 2015–2017

Moderatorzy starali się wykorzystać potencjał, jaki tkwił w międzypokoleniowym i międzyrodzinnym charakterze grup. Uczestnicy w wielu przypadkach po raz pierwszy mieli możliwość pracy w tak zróżnicowanych zespołach i słuchania siebie nawzajem.

W trakcie części warsztatowej używano popularnych technik pracy zespołowej (np. tworzenia „map myśli”). Dla społeczności taki przebieg debat był często nowym i interesującym doświadczeniem. Deklarowano także wolę dalszej współpracy w tak angażującej formie debaty.

Debaty były okazją dla uczestników do weryfikacji w praktyce, jak funkcjonuje społeczeństwo obywatelskie. W trakcie rozmów starano się, dzięki wsparciu moderatorów, formułować wnioski na zasadzie społecznego kompromisu i przy poszanowaniu każdego głosu w dyskusji. Niektórzy moderatorzy wskazywali na początkowe trudności w przełamaniu bariery wzajemnego braku zaufania poszczególnych

grup oraz na rezerwę niektórych dyskutantów wobec proponowanej logiki przebiegu spotkania.

Podczas trzech edycji debat wskazywano także na trudności uczestników w formułowaniu wniosków ogólnych, bardziej abstrakcyjnych, które jednocześnie znajdują przełożenie w konkretnych projektach dla lokalnych wspólnot. **Wiąże się to z zasadniczą trudnością mieszkańców do przewyciężenia perspektywy indywidualnej na rzecz orientacji wspólnotowej, uwzględniającej cele i interesy całej społeczności.** Dzięki wspólnej pracy dyskutantów i moderatorów w wielu debatach udawało się tę zasadniczą trudność neutralizować.

Można było zauważyć pozytywne skutki ciągłości projektu. Uczestnicy posiadający doświadczenie z poprzednich edycji debat prezentowali bardziej otwartą perspektywę, skutecznie wprowadzając „nowych” uczestników w konwencję debaty. Moderatorzy wskazywali także na lepsze efekty pracy grup w trakcie powtórnych spotkań.

OBYWATELSKI IMPULS ROZWOJOWY. WNIOSKI Z DEBAT DLA ROZWOJU POLSKI LOKALNEJ

Tematem przewodnim wszystkich debat – spajającym tematykę kompetencji, aktywności obywatelskiej i tożsamości – był rozwój lokalny. Praca warsztatowa liderów pozwoliła rzucić światło na kontekst, istotę i narzędzia rozwoju lokalnego. Debaty odbywały się w różnym czasie i w różnych środowiskach lokalnych, ale analizy sprawozdań pozwoliły na wyodrębnienie pewnych **uniwersalnych zasad rządzących obywatelskim rozwojem lokalnym**.

Kontekst rozwoju: wspólnotowi indywidualiści w obliczu (po)nowoczesności

Podstawowym kontekstem funkcjonowania lokalnych społeczności – istotnym do zrozumienia procesów rozwojowych – jest **dualizm wartości polskiego społeczeństwa**. Z jednej strony mamy do czynienia z daleko idącym **indywidualizmem**, który wiąże się z egotyzmem i skupieniem na realizacji potrzeb swoich i najbliższej rodziny. Z drugiej zaś polski indywidualizm zyskuje coraz silniej **rys wspólnotowy**. Kolejne pokolenia mieszkańców danych miejscowości zaczynają zapuszczać korzenie i odczuwają emocjonalne przywiązanie do przestrzeni lokalnej. Dlatego wykłady o historii regionu czy spacer z przewodnikiem lokalnym gromadzą tłumy zainteresowanych

mieszkańców. Jednocześnie rośnie pragmatyczne przekonanie, że nasza indywidualna jakość życia zależy od kondycji szerszej wspólnoty i jej instytucji. Zaczynamy rozumieć, że jakość naszej przestrzeni, poziom szkolnictwa, dostęp do usług medycznych to kwestie, których nie rozwiążemy w pojedynkę. Dlatego coraz częściej naciskamy na uruchomienie w gminie budżetu obywatelskiego czy angażujemy się w działania lokalnych organizacji pozarządowych. To wszystko sprawia, że – **choć skupieni na sobie – mamy motywację, by wraz z innymi działać na rzecz dobra wspólnego**.

Pomosty, jakie wytwarzają się między „ja” i „my”, nakładają się na szersze procesy społeczno-kulturowe. **Tradycjonalizm i konserwatyzm Polaków, powiązane z dążeniem do stabilizacji, zderzają się z płynnością współczesnego świata** – zarówno na poziomie indywidualnym, jak i wspólnotowym; na płaszczyźnie gospodarczej, jak i społecznej. Żyjemy w świecie współzależności, gdzie mamy do czynienia ze zjawiskami o trudnych do przewidzenia konsekwencjach. Te okoliczności sprawiają, że zachodzi w nas pewna **zmiana kulturowo-mentalna**. Coraz częściej obserwujemy więc **poszerzenie zakresu społecznie cenionych wartości oraz posiadanych kompetencji**.

Obok tradycyjnych wartości i kompetencji dostrzec możemy **wzrost wagi tych, które zapewnią nam nie tylko stabilność, lecz także ułatwią adaptację do szybko zmieniającej się rzeczywistości**. Wzmaga to w nas **pozytywne nastawienie do zmiany** jako takiej. Zauważamy, że przestaje ona być jedynie zagrożeniem, a staje się równocześnie szansą na osiągnięcie wyższej jakości życia. Stąd coraz częściej zmiana jako hasło o pozytywnej konotacji wykorzystywana jest zarówno na poziomie indywidualnym, gdzie mówimy o rozwoju osobistym; jak i poziomie społecznym, gdzie staje się coraz częściej – na lokalnym, regionalnym i krajowym – programem społeczno-politycznym.

Istota rozwoju: w poszukiwaniu „złotego środka” napięć rozwojowych

Aby wykorzystać szansę rozwojową, związaną z obywatelskim napędem rozwoju lokalnego, trzeba zdać sobie sprawę z dwóch podstawowych rodzajów napięć rozwojowych, których rozwiązanie jest kluczem do tego, aby pozytywne nastawienie przekuć w efektywne działanie. Rozładowanie tych napięć nie polega jednak na odnalezieniu zero-jedynkowych odpowiedzi na pojawiające się pytania, a bardziej na **poszukiwaniu „kierunkowskazów rozwojowych” poprzez lokalizowanie – zmiennego w czasie i silnie zanurzonego w lokalnej specyfice – „złotego środka”**.

Podstawowe napięcie jest związane z kontekstem procesów rozwojowych. Polega na dookreśleniu samej istoty procesu rozwojowego – **jego celu i sensu**, a także połączenia **poziomu indywidualnego i wspólnotowego**. Wymaga to poszukiwania złotego środka pomiędzy **zanurzoną w tradycji stabilnością i bezpieczeństwem a płynną rzeczywistością i związaną z nią zmianą**. Wydaje się, że kluczowym pojęciem jest nie zmiana jako taka, lecz **jakość życia**. Wiąże się ona z fundamentalnym pytaniem:

Jaka zmiana przyniesie mieszkańcom realną poprawę jakości życia? Jakie czynniki decydują o tym, że ludziom będzie się żyć lepiej?

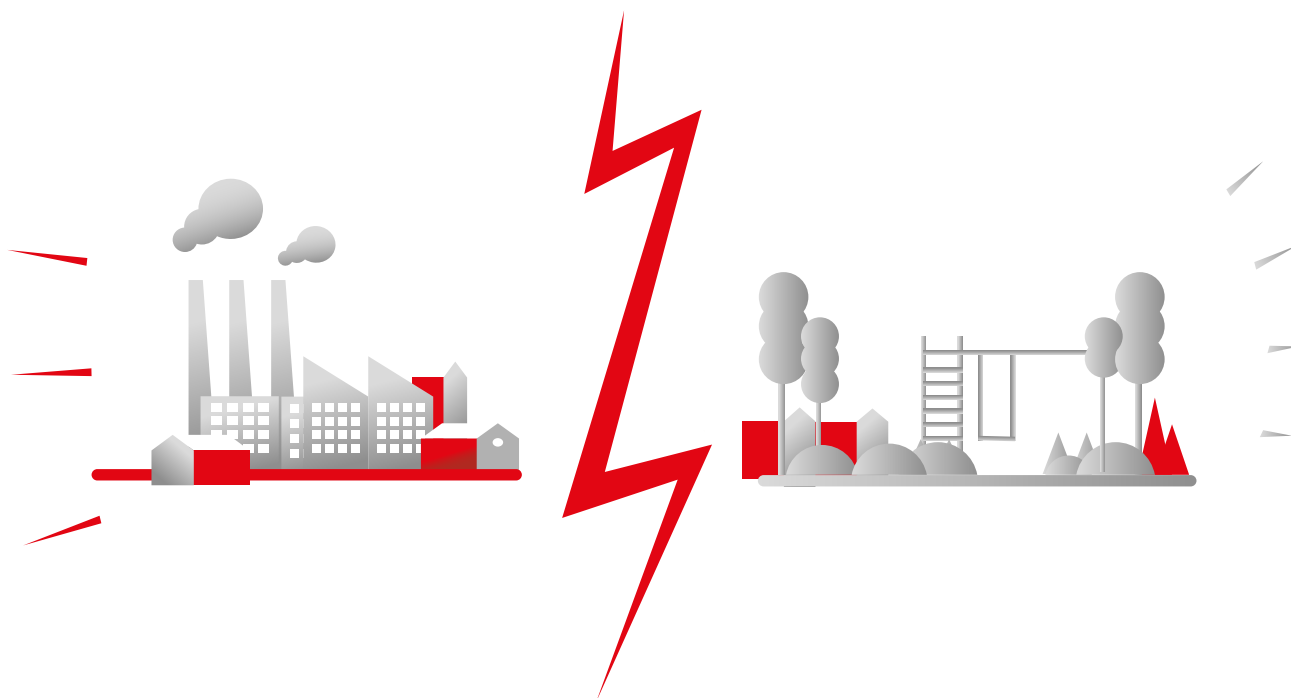
Pytanie to wymusza namysł nad konkretnymi czynnikami, które przekładają się w danej społeczności na jakość życia mieszkańców. W uproszczeniu sprowadza się to najczęściej do wyboru pomiędzy ukierunkowaniem ograniczonych zasobów na rozwój gospodarczy (dobrobyt materialny) bądź społeczny (dobrostan). Czasem zresztą samo zainicjowanie działania stanowi czynnik poprawienia jakości życia. Pozwala również skupić się na tym, jaki zakres zarówno zmiany, jak i kontynuacji jest potrzebny. Jednocześnie umożliwia to dostosowanie pewnych uniwersalnych rozwiązań do konkretnej sytuacji.

Dążenie do zmiany to także poszukiwanie **mechanizmu**, który pozwoli na wykorzystanie w pełni obywatelskiego motoru rozwoju lokalnych społeczności. Podstawowym wymiarem jest **relacja pomiędzy oddolną i niesformalizowaną energią obywatelską a potencjałem sformalizowanych instytucji publicznych**. Wiąże się to z pytaniami:

Jakie działania mogą przynieść realną zmianę? Jak powiązać ze sobą w strategii rozwoju aktywność obywatelską i działania instytucji publicznych?

Te pytania zawierają dwa ważne elementy. Wymagają zastanowienia, na ile w wyzwaniu oddolnej energii ważna jest aksjologia, na ile zaś pragmatyka. Inaczej rzecz ujmując, na ile ważne jest **odwołanie do wartości i wewnętrznej motywacji, na ile zaś istotne są pragmatyczne czynniki – odwołanie do interesów i obniżania barier w realizacji działań**. Wiąże się to wprost z instrumentami rozwoju, jakich można użyć, aby stymulować rozwój lokalny. Z jednej strony mamy **instrumenty „twarde”, tj. różne formy wsparcia finansowego** z przeznaczeniem między innymi na realizację konkretnych przedsięwzięć rozwojowych; z drugiej zaś **„miękkie”, tj. sieciowanie i ułatwianie synergicznej współpracy międzysektorowej i międzyobszarowej**.

Tabela 1. Napięcia związane z celem, sensem i mechanizmami obywatelskiego rozwoju

OBSZAR NAPIĘĆ ROZWOJOWYCH	OŚ NAPIĘĆ	
KIERUNEK DZIAŁAŃ ROZWOJOWYCH	Kontynuacja (stabilność)	Zmiana (płynność)
	Rozwój gospodarczy (dobrobyt materialny)	Rozwój społeczny (dobrostan psychofizyczny)
	Indywidualne interesy (osobiste, grupowe)	Spółeczne interesy (wspólnotowe)
CHARAKTER DZIAŁAŃ	Nieformalne (obywatelskie, oddolne)	Sformalizowane (publiczne, systemowe)
	Procesualne (nastawione na proces)	Wymierne (nastawione na konkretny rezultat)
MOTYWACJA DO DZIAŁAŃ	Aksjologia (wartości, emocje)	Pragmatyka (interesy, korzyści)
INSTRUMENTY ROZWOJU	„Twarde” (finansowe, systemowe, projekty rozwojowe)	„Miękkie” (pozafinansowe, ramowe, przyjazny system wsparcia)

Obywatelski impuls rozwojowy: infrastruktura zmiany

Aby nadać odpowiednią dynamikę rozwojową, potrzebna jest przede wszystkim odpowiednia **infrastruktura**. Nie chodzi tutaj jedynie o infrastrukturę techniczną, lecz także o to, co **umożliwia realną współpracę i współdziałanie** w ramach lokalnych społeczności i stanowi remedium na zdiagnozowane przez lokalnych liderów napięcia rozwojowe. Można wskazać trzy główne przestrzenie tejże infrastruktury.

Instytucjonalna (budowa sfery publicznej)

Umożliwienie realizacji debaty publicznej dotyczącej procesów rozwojowych, czyli zbudowanie efektywnych **kanałów komunikacji**; stworzenie instytucjonalnych form działania sfery publicznej (tj. prowadzenie pogłębionych procesów konsultacji społecznych, wydarzeń zorientowanych na publiczną dyskusję nad kwestiami istotnymi z perspektywy rozwoju danej społeczności, wsparcie pluralistycznych – w tym także obywatelskich – mediów lokalnych, czy też organizację ciał doradczych przy organach władzy publicznej).

Społeczna (integracja i animacja tkanki społecznej)

Budowa tkanki społecznej, czyli **stworzenie przestrzeni do integracji i animacji**, umożliwiającej lepsze poznanie się sąsiadów i wyodrębnienie się liderów w ramach lokalnej społeczności (tj. festyny osiedlowe, zajęcia dodatkowe prowadzone w instytucjach publicznych, czy też projekty animacyjne skierowane do grup zagrożonych wykluczeniem, a także tworzenie dedykowanych instytucji tj. domy sąsiedzkie), lub stworzenie przyjaznych ram do prowadzenia oddolnych działań na rzecz najbliższej okolicy (tj. działalność jednostki pomocniczej samorządu, projekty budżetu obywatelskiego, inicjatywa lokalna, fundusze na modernizację podwórek czy renowacje małej infrastruktury, granty dla lokalnych organizacji pozarządowych).

Indywidualna (wsparcie zmiany kulturowo-mentalnej)

Stworzenie zasobów kompetencyjnych w członkach społeczności lokalnych; zarówno rozwijanie wiedzy i umiejętności, które pozwalają na skuteczną komunikację z otoczeniem i adaptację do zmieniającej się rzeczywistości; jak i promocja wartości i postaw, które tym procesom sprzyjają (tj. zapewnienie dostępu do usług związanych z ciągłą edukacją, a także umożliwienie efektywnej komunikacji z otoczeniem, *vide* infrastruktura instytucjonalna i społeczna).

Te działania sprzyjają ujawnieniu się w społecznościach lokalnych **obywatelskiego** (endogennego) **impulsu rozwojowego** na dwóch poziomach:

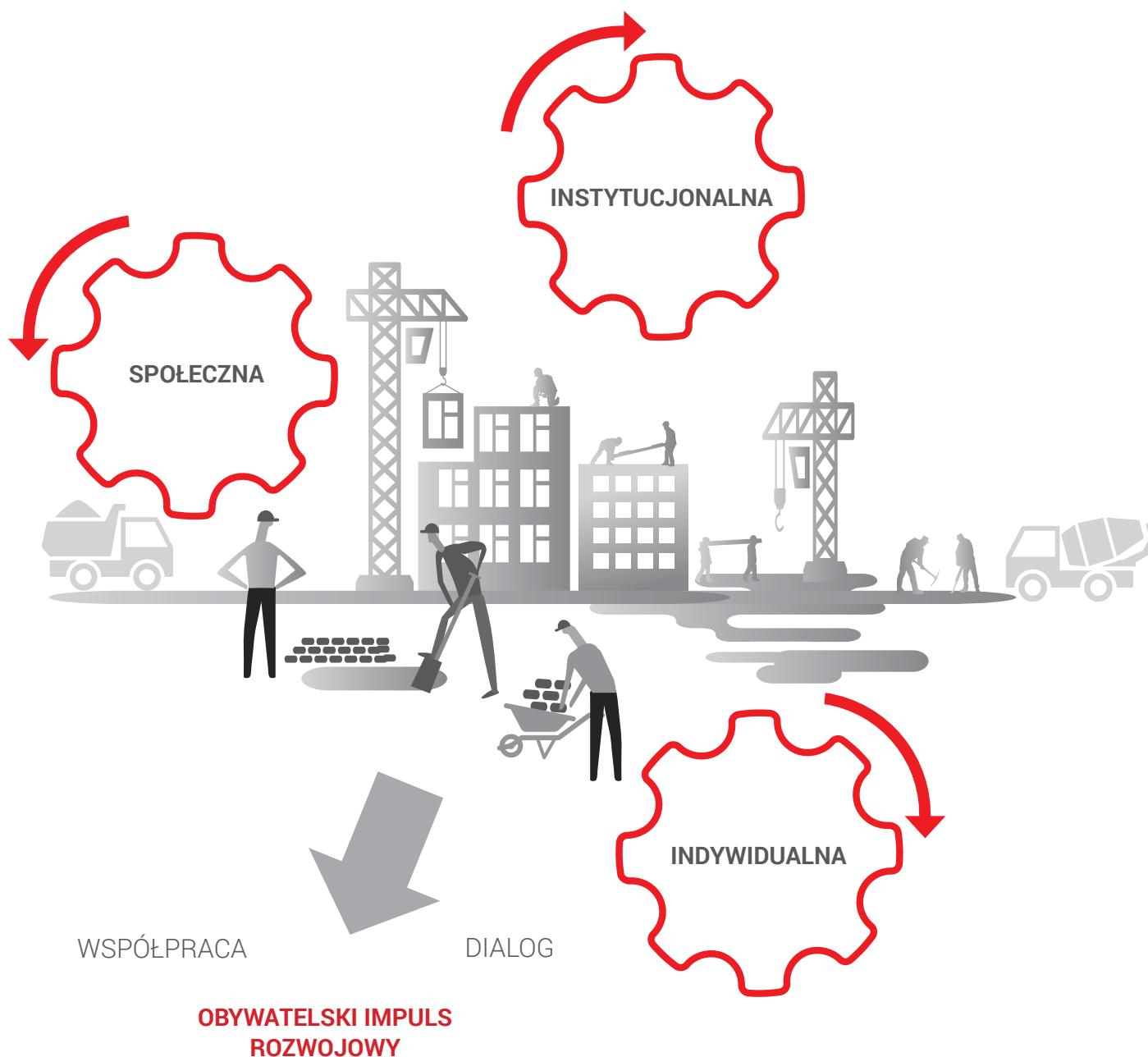
- zainicjowanie i realizację ciągłego, międzysektowego i międzyśrodowiskowego **dialogu rozwojowego**, który umożliwia zarówno rozwiązanie napięć, jak i definiowanie przedsięwzięć mających na celu rozwój lokalny,
- rzeczywista **współpraca w realizacji zdefiniowanych wcześniej działań pozwalających na rozwój** społeczny i gospodarczy; wspólnotowy i indywidualny ukierunkowany na podwyższenie jakości życia mieszkańców lokalnej społeczności.

Impuls rozwojowy oparty na mądrości zbiorowej lokalnych społeczności pozwala przede wszystkim na spełnienie najważniejszego warunku powodzenia uruchomionych procesów – ich oddolnego, obywatelskiego charakteru. To zaś pozwala na osiągnięcie celu dzięki:

- lepszemu zdefiniowaniu potrzeb i możliwości w przestrzeni lokalnej. Ułatwia to określenie środków i celów wynikających z pogłębionej wiedzy lokalnych liderów o swojej społeczności,
- większej motywacji do działania i mobilizacji zasobów lokalnych instytucji i grup nieformalnych. Jest to możliwe dzięki poczuciu współautorstwa lokalnych liderów,

- możliwości elastycznego dostosowania się do zmieniających się warunków i nieprzewidywanych sytuacji. Jest to efektem „samosterowności” lokalnej społeczności znajdującej się w ciągłym procesie aktualizacji celów i środków rozwojowych dzięki wskazanej już infrastrukturze.

Wzięcie pod uwagę wszystkich tych czynników pozwala na stworzenie i realizację **elastycznej i „szytej na miarę” strategii rozwoju, z którą identyfikują się jej realizatorzy.**

WNIOSKI: JAKICH KOMPETENCJI POTRZEBUJEMY, ABY OSIĄGNAĆ SUKCES? (EDYCJA 2015)

1. Jakie kompetencje są najważniejsze z punktu widzenia sukcesów osobistych i zawodowych mieszkańców naszej miejscowości/gminy?

Każdą zmianę należy zaczynać od siebie. **Aby osiągnąć sukces, musimy dążyć do wewnętrznej dojrzałości i dbać o nasz potencjał, rozwijając kompetencje osobiste.** To właśnie o zdolnościach do organizacji własnego działania, o swoistym etosie nauki, pracy i zaangażowania społecznego często wspominali uczestnicy debat. Niezwykle ważne, ich zdaniem, jest **wysokie poczucie własnej wartości oraz wiara w swoje siły.** Człowiek sukcesu nie boi się wyzwań, jakie stawia przed nim życie, i swobodnie wchodzi w nowe role. Jest skłonny do refleksji i gotowy do zmian. Chce uczyć się na błędach oraz czerpać z doświadczeń własnych i innych. Charakteryzują go pasja i chęć samorozwoju, idące w parze z ciekawością – siebie i drugiego człowieka.

Kluczem do skutecznego działania są wewnętrzna odwaga i otwartość na zmiany. Ogromną rolę odgrywają także motywacja i determinacja w dążeniu do celu. Człowiek sukcesu preferuje określony styl pracy

– nie boi się aktywności i umiejętnie organizuje swoje działania; cechują go **dyscyplina, systematyczność i dokładność.** Jest przy tym elastyczny i kreatywny: nie tylko dostosowuje swoje działania do zmieniającej się rzeczywistości, ale też twórczo na nią reaguje.

To, co ważne, to świadomość, że sukces nie zależy wyłącznie od nas samych. Nieomal każde nasze działanie wymaga kontaktu z drugim człowiekiem.

Dlatego **musimy pielęgnować w sobie kompetencje społeczne,** w tym przede wszystkim zdolność efektywnego komunikowania się z otoczeniem i współpracy z innymi. Umiejętność tę różnie nazywamy: **komunikatywnością, inteligencją emocjonalną, budowaniem relacji z drugim człowiekiem.** Te „miękkie” kompetencje pozwalają nam odnaleźć się w nowych sytuacjach – m.in. w szkole oraz w pracy – i decydują o tym, czy będziemy potrafili wykorzystać inne nasze talenty do osiągnięcia celu.

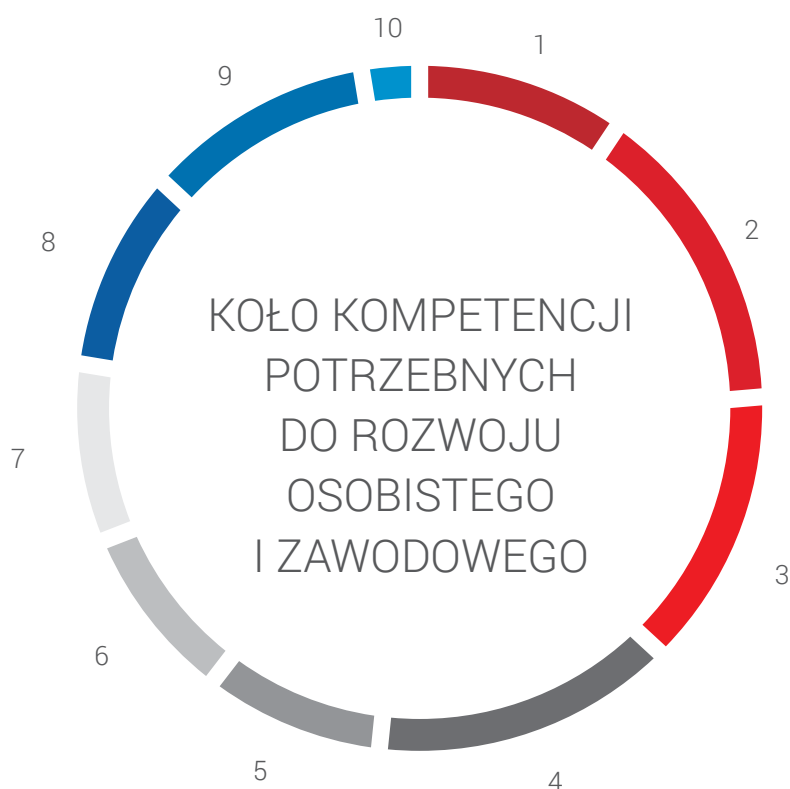
Nie można zapominać, że kompetencje „miękkie” – osobiste i społeczne – w dużej mierze warunkują bowiem zdobycie kompetencji „twardych”, czyli wiedzy i umiejętności praktycznych. Wykształcenie

w połączeniu z nabywanym doświadczeniem przybliża nas do zdobycia pracy, która przyniesie nam satysfakcję i zapewni wysoką jakość życia.

Te wymienione i uzgodnione przez uczestników debat kompetencje stanowią bardziej kierunek działania niż gotowy przepis na powodzenie osobiste i zawodowe. W praktyce sukces ma bowiem silnie zindywidualizowany charakter; zapewniają go nie tyle pojedyncze kompetencje, co ich odpowiednie kombinacje.

Warto też pamiętać, że obecnie rozwój kompetencji rozumie się jako proces, który zachodzi przez całe życie i jest wspierany przez nasze otoczenie – począwszy od najbliższych, w tym rodzinę oraz przyjaciół i znajomych, poprzez miejsca nauki i pracy, aż po inne organizacje działające w takich obszarach, jak działalność obywatelska, kultura czy sport.

Wykres 4. Koło kompetencji potrzebnych do rozwoju osobistego i zawodowego

■ 1 Organizacja własnego działania – etos pracy i nauki	■ 6 Kreatywność
■ 2 Samorozwój – samoświadomość i podmiotowość, uczenie się przez całe życie	■ 7 Motywacja – determinacja i wytrwałość
■ 3 Wiedza i doświadczenie	■ 8 Poczucie własnej wartości – wiara w siebie i osiągnięcie celu
■ 4 Komunikacja i relacje międzyludzkie	■ 9 Elastyczność – otwartość na zmiany i umiejętność dostosowania się
■ 5 Umiejętność współpracy	■ 10 Inne

2. Jakie kompetencje powinni posiadać mieszkańcy, aby angażować się w sprawy naszej miejscowości/gminy?

Każdy z nas jest częścią szerszej wspólnoty. Co powinniśmy zrobić, by dostrzec potrzebę zmian na lepsze i włączyć się w budowę dobra wspólnego? Wydaje się, że **fundamentem jest wyjście poza sferę własnego interesu oraz otwarcie na potrzeby drugiego człowieka**.

Ważne jest **poczucie lokalnej tożsamości i dbanie o związek ze swoją miejscowością bądź gminą**. By osiągnąć sukces we wspólnocie, musimy empatycznie wczuć się w sytuację drugiego człowieka i razem – poprzez **dialog i współpracę** – wypracowywać

dobre rozwiązania. Istotną rolę odgrywa poczucie podmiotowości oraz przekonanie o sprawstwie, czyli o tym, że wraz z innymi można rzeczywiście coś w swym otoczeniu zmienić.

W chwili, kiedy człowiek staje się dojrzały i gotowy do działania na rzecz innych, rośnie **znaczenie jego wiedzy oraz umiejętności motywowania i przekonywania do swoich racji**. Bez tego nie uda mu się zmobilizować społeczności do działania, które zaowocuje rzeczywistą zmianą. Szczególnej wagi nabierają umiejętności związane wprost z działalnością publiczną – począwszy od zarażania innych optymizmem, poprzez umiejętność dialogu, aż po zdolność do kompromisu w sytuacji konfliktu.

Wykres 5. Koło kompetencji potrzebnych do zaangażowania się w rozwój lokalnej społeczności

Dyskusja o kompetencjach istotnych z perspektywy wspólnoty wskazuje na potrzebę wypracowania kanonu społecznych wartości. Powinien się on opierać na **trosce o dobro wspólne, uczciwości oraz wrażliwości społecznej**. Dzięki tym fundamentom możliwe jest **budowanie pomostów pomiędzy „ja” a „my”**

i przekazywanie kapitału indywidualnych kompetencji w korzyść dla całej społeczności. Nie da się tego osiągnąć ustawą czy rozporządzeniem. Trzeba stale prowokować do dyskusji i wywołać refleksję nad tym, jakie kompetencje i wartości są dla nas ważne i w jaki sposób należy je budować.

WNIOSKI: JAK UWOLNIĆ POTENCJAŁ AKTYWNOŚCI OBYWATELSKIEJ? (EDYCJA 2016)

1. Co motywuje do zaangażowania się w sprawy społeczności lokalnej?

Do obywatelskiej aktywności motywują nas dwie, blisko ze sobą związane grupy czynników – aksjologiczne i pragmatyczne. Z jednej strony napędzają więc nas wyznawane wartości, które nie pozwalają zamknąć się na otoczenie; z drugiej zaś – korzyści wypływające z aktywności. W ten sposób dochodzi do połączenia dwóch wielkich polskich tradycji: romantycznej i pozytywistycznej.

Pierwszą grupę determinantów lokalnego zaangażowania stanowią deklarowane wartości i ich realizacja w codziennym życiu. Wartości, które czynią z nas obywateli, mają podwójny charakter: humanistyczny i wspólnotowy. Ich fundament jest jednak wspólny – jest nim wyjście poza obszar własnego interesu.

Wartości humanistyczne reprezentowane są przez empatię, altruizm, czy też inaczej rzecz ujmując – otwartość na drugiego człowieka (w tym na jego potrzeby i oczekiwania), zdolność do dzielenia się z nim swoimi zasobami (pasjami, zainteresowaniami, wiedzą), ale też czerpania z relacji interpersonalnych paliwa do rozwoju samego siebie.

Nie mniej ważne są **wartości wspólnotowe**, stanowiące spoiwo, które łączy to, co indywidualne, z tym, co służy całej społeczności, wiążące odpowiedzialność z realizacją potrzeby bycia użytecznym. To spoiwo wspiera zrozumienie wzajemnych związków pomiędzy dobrem wspólnym a wyższą jakością życia. To właśnie przełożenie aktywności obywatelskich na naszą indywidualną jakość życia ma kluczowe znaczenie dla naszej motywacji. Czasem wskazywano, że wartości wspólnotowe układają się w specyficzny profil psychologiczny („społeczne ADHD”), wynikający bezpośrednio z procesu socjalizacji, zachodzącego głównie w rodzinie, a także w szkole.

Drugą grupą czynników wyróżnionych przez lokalnych liderów są różnorodne korzyści uzyskiwane dzięki aktywności obywatelskiej. Nasze działania prowadzą do zmiany naszego otoczenia, co przekłada się na warunki i jakość naszego życia. Liderzy wskazują, że to **zmiana, czy też szerzej – wywieranie rzeczywistego – trwałego, konkretnego i pozytywnego – wpływu na otoczenie** stanowi najsilniejszy motor ich aktywności. To, jak ważny jest namacalny efekt, podkreślają przykłady wskazywane przez liderów, które bardzo często dotyczą zmian właśnie w przestrzeni publicznej.

Ich refleksje uczulają także na inne zjawisko, które demotywuje, powodując wycofanie z aktywności obywatelskiej, czy wręcz emigrację wewnętrzną. Chodzi mianowicie o angażowanie obywateli w aktywność „fasadową”, która nie przynosi rezultatów. Ugruntowane w wielu społecznościach poczucie, że nakłady czasu i energii nie przynoszą wymiernych rezultatów, zniechęca do dalszego zaangażowania w aktywność obywatelską. Często wskazywanym przykładem takich działań są konsultacje społeczne dotyczące lokalnych strategii rozwoju.

Aktywność obywatelska wypływa więc zarówno ze sfery imperatywów moralnych, jak i pragmatycznej kalkulacji. Pragmatyzm ten szczególnie widać w projektowym podejściu do działań, nastawionych na faktyczną zmianę. **Obok wizji i celu (wyrażonego językiem zakładanych efektów)**, powinniśmy przy projektowaniu zmiany wziąć pod uwagę szczegółową „mapę drogową”. To wszystko zaś powinno być poparte pogłębioną, krytyczną analizą otaczającej

rzeczywistości. Działanie bowiem często wynika z niezgody na istniejący stan rzeczy. Ważnym motywatorem – oprócz zmiany otaczającej rzeczywistości – są także bardziej indywidualne korzyści. Mają one zróżnicowany charakter, choć wszystkie łączy to, że aktywność obywatelska staje się ważnym czynnikiem rozwoju osobistego. **Działanie wzbogaca nas – intelektualnie, emocjonalnie, kulturalnie i społecznie; nowe wyzwania zachęcają do działania i inspirują do zmian w swoim życiu.** Zdobywamy nowe kompetencje – zarówno wiedzę, umiejętności, jak i postawy.

Proces rozwoju osobistego zachodzi w dużej mierze dzięki **autentycznym relacjom i więziom społecznym**, powstałym na bazie wspólnego działania. Mamy tu do czynienia nie tylko z integracją społeczności (międzypokoleniową, ale też międzygrupową i międzyśrodowiskową) oraz budową tożsamości wokół wspólnych celów, ale też stymulowaniem rozwoju osobistego (źródłem inspiracji do samorozwoju, polem do ćwiczenia nowych kompetencji czy zaspo-

Wykres 6. Koło motywacji. Czynniki motywujące do podejmowania aktywności obywatelskiej

kojeniem podstawowych potrzeb psychologicznych). To wszystko wiąże się z tym, co najbardziej – z perspektywy aktywnego obywatela – odczuwalne.

Są to korzyści psychologiczne – przede wszystkim składa się na nie możliwość czerpania satysfakcji z działania oraz osiągniętego celu czy efektu. **Pozytywnym bodźcem do działania jest także uczucie dowartościowania, poczucie wpływu na otaczającą rzeczywistość czy też dobre samopoczucie, które wypływa ze świadomości realizacji wartości (motywacja wewnętrzna i samozadowolenie).** Ważne są w tym wypadku także dostrzeżenie, akceptacja i docenienie ze strony szerszej zbiorowości.

2. Jak można ułatwić mieszkańcom zaangażowanie w sprawy społeczności lokalnej?

Podstawowym ułatwieniem podejmowania aktywności obywatelskiej jest sprzyjająca jej atmosfera.

Jego głównym wyrazem jest obniżenie „progu wejścia”, czyli tworzenie jak najszerszej oferty aktywności oraz ułatwień w dostępie do niezbędnych zasobów. Można wskazać na dwie podstawowe grupy czynników sprzyjające aktywności obywatelskiej – **usieciowane „podglebie społeczne” oraz przyjazna rama dla działań.**

Wykres 7. Koło ułatwień. Czynniki ułatwiające podejmowanie aktywności obywatelskiej

Najistotniejsze wydają się relacje i więzi łączące daną lokalną społeczność. Podstawą silnie ugruntowanej aktywności obywatelskiej jest więc zintegrowana lokalna społeczność, charakteryzująca się zespołem norm i trwałych wzorców zachowań. Kluczem staje się rozpowszechnienie wartości wspólnotowych i kapitału społecznego, czyli akceptacja pracy na rzecz wspólnoty, gotowość do współpracy i włączenie się w działania. Istotne znaczenie ma w tym wypadku również **obywatelska świadomość** – często związana z wcześniej prowadzonymi działaniami z zakresu edukacji obywatelskiej (w tym kompetencjami, np. znajomością swoich praw i procedur administracyjnych).

Ważnymi elementami zintegrowanej społeczności jest jej infrastruktura, w tym system efektywnej komunikacji. System ten opiera się na stworzeniu kanałów dwustronnej wymiany informacji pomiędzy instytucjami, organizacjami i mieszkańcami, służących do wzajemnego informowania się, promocji działań, a także transferu dobrych wzorców (z wykorzystaniem np. mediów lokalnych). Fora te powinny mieć stabilny, nie efemeryczny charakter. Istotną rolę odgrywa także system informowania o inicjatywach i wydarzeniach społecznych, który wspomaga możliwość zaangażowania się obywateli (promocja, akcje społeczne i informacyjne). Wiąże się to również z już istniejącymi sieciami współpracy instytucji, organizacji i liderów. Od nich zależy tworzenie oferty aktywności, która umożliwia nowym społecznikom szybkie włączenie się.

Nieodłącznym składnikiem zintegrowanej społeczności są liderzy lokalni, czyli osoby publicznego zaufania, które zachęcają innych do działania.

Kluczowy z tej perspektywy jest wybór właściwych, cieszących się zaufaniem osób – i pozostawianie im przestrzeni na to, aby motywowali własnym przykładem, czy też inspirowali swoją wizją zmian. Ze względu na dostrzegane przełożenie jakości przywództwa na jakość działań całej wspólnoty podkreślano także potrzebę wzmacniania liderów. Może ono przybierać wiele postaci – od psychologicznego i społecznego (wsparcie, docenienie, odczarowywanie negatywnych stereotypów); aż do transferu kompetencji (twardych, jak pozyskiwanie środków i korzystanie z nowych technologii, i miękkich, jak budowa sieci partnerstw).

Drugą najważniejszą grupą ułatwień jest tworzenie miękkiej i twardej ramy dla aktywności obywatelskiej. Miękka rama wiąże się z otwartością, gotowością do współpracy istniejących instytucji i organizacji. Składa się na nią zarówno dobry klimat dla łączenia zasobów i kompetencji, jak i pogłębiona wiedza o lokalnych uwarunkowaniach (w tym potrzebach, oczekiwaniach społeczności). Takie mapowanie potrzeb i analiza lokalnego środowiska są wstępem do wyznaczenia wizji działań, w które obywatele chcą się zaangażować. Współpraca zmniejsza (rozkłada) koszty zaangażowania i realizacji celów. Szczególnie ważne w tym wypadku są partnerskie zasady współpracy. Miękka rama decyduje również o kompleksowości oferty dla potencjalnych aktywistów.

Szczególnie warte wyróżnienia jest **wsparcie władz lokalnych, czyli stały dialog z mieszkańcami oraz wspieranie przez włodarzy inicjatyw obywatelskich** (nietraktowanie ich jako formy konkurencji). Takie podejście to pochodna często podnoszonej diagnozy o dużej roli sprawczej władz samorządowych – zarówno poprzez bezpośrednią realizację projektów, jak i animowanie aktywności mieszkańców czy też gotowość do wsparcia oddolnych inicjatyw. Twardą ramę tworzy wsparcie o charakterze systemowym. Ułatwienia mogą mieć charakter proceduralny oraz materialny. Przejawami proceduralnego wsparcia są: uproszczenie systemu administracyjnego, w tym rezygnacja z procedur biurokratycznych, wdrożenie nowych mechanizmów aktywności obywatelskiej (budżety obywatelskie), czy też tworzenie ciał doradczych, takich jak Młodzieżowa Rada Miasta bądź pełnomocnik ds. społeczeństwa obywatelskiego.

Materialne wsparcie oznacza dostarczanie organizmom pozarządowym i grupom nieformalnym wszelkich zasobów potrzebnych do aktywności – infrastruktury, środków finansowych, kompetencji, czy też kapitału symbolicznego. Podkreślano w tym wypadku znaczenie transferu kompetencji i wsparcia systemowego dla współpracy pomiędzy liderami, organizacjami i instytucjami. To na tej bazie możliwe jest tworzenie zespołów osób o zróżnicowanych, wzajemnie uzupełniających się umiejętnościach, które będą w stanie zmieniać swoje otoczenie.

WNIOSKI: JAK ZBUDOWAĆ TOŻSAMOŚĆ LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCI? (EDYCJA 2017)

1. Co nas łączy jako wspólnotę?

Tym, co łączy wspólnotę, jest przede wszystkim **kontekst jej funkcjonowania – wspólna przestrzeń, historia miejsca oraz kultura i lokalna tradycja.**

Dyskutanci wskazywali na te elementy jako równie istotne, podając je jako najważniejsze „łączniki” – fundament, na którym budowane są ich społeczności.

Wspólnie doświadczana **najbliższa przestrzeń** jest jednym z silnych źródeł identyfikacji społeczności. Takimi „znaczącymi” dla członków społeczności układami przestrzennymi są: lokalne pejzaże, pomniki przyrody, wzgórza, pobliskie jeziora lub miejscowości same w sobie, ale także pojedyncze artefakty kulturowe: kościoły, kapliczki i inne elementy architektoniczne. Troska w społecznym wymiarze o najbliższe otoczenie, czyli dobro wspólne integruje zbiorowość, ale także – według dyskutantów – jest jej zadaniem i celem samym w sobie. Pozwala ona na trwanie wspólnoty w czasie. Stąd też najprawdopodobniej łączniki wskazywane przez pojedyncze wspólnoty podnosiły także kwestie o charakterze ekologicznym: dbałość o środowisko i lokalną przyrodę.

Lokalny układ przestrzenny to nie tylko przestrzeń fizyczna, ale przede wszystkim symboliczna. Jest to **środowisko życia członków społeczności** – „[to – przyp. red. nauk.] tutaj się urodziliśmy, tu się wychowaliśmy, tutaj są nasze rodziny i nasza praca”. Inna grupa

podkreśla w podobnej stylistyce uspołeczniony charakter przestrzeni wspólnoty: *„Miejsce zamieszkania to [...] nie tylko obszar, terytorium, ale również miejsce: urodzenia, pracy, edukacji, spotkań, tworzenia kultury, realizacji swoich pasji”*. Wiele elementów układu przestrzennego otrzymuje pewne społecznie nadane znaczenie, które dla „obcych” może być niezrozumiałe bez znajomości lokalnego kontekstu. Stąd też wspólnoty mówią niekiedy o niepowtarzalnym „klimacie” swoich miejscowości, który „czują” tylko mieszkańcy. Jest to istotny punkt odniesienia dla mieszkańców w procesie budowania swojej identyfikacji ze środowiskiem lokalnym.

Oprócz wskazań miejsc ważnych ze względu na kontekst społeczno-historyczny, członkowie wspólnot wymieniali także **konkretne przestrzenie, które są miejscem spotkań społeczności**. Stanowią one swego rodzaju „węzły integracyjne” dla mieszkańców. To w tych miejscach mieszkańcy spotykają się – wspólnie bawią, uczą, realizują swoje pasje oraz zainteresowania, a także działają na rzecz zbiorowości. Wśród wymienianych przestrzeni, które spełniają taką funkcję, znalazły się: tereny zielone (parki, skwery, place, plaża), restauracje i kawiarnie, ale przede wszystkim lokalne instytucje kultury i sportu (biblioteki, domy kultury oraz kluby młodzieżowe i sportowe).

Uczestnicy debat podkreślali, jak istotne jest posiadanie infrastruktury rekreacyjnej, wypoczynkowej i spor-

towej, która „ułatwia kontakty i dialog”. Wspólnota – według dyskutantów – tworzy się poprzez spotkania, stąd bardzo często artykułowano w debatach potrzebę posiadania takich przestrzeni. Należy zwrócić

uwagę, że – na podstawie komentarzy mieszkańców – brakuje takich przestrzeni w wielu społecznościach, a ich deficyt jest jednym z najczęściej definiowanych problemów.

Łączniki wspólnoty – układ odniesienia lokalnych społeczności

Kluczowe dla trwania wspólnoty są także **znajomość kultury i historii oraz kultywowanie tradycji danej zbiorowości**. Elementy te wskazywano jako spoiwo łączące wspólnotę, ponieważ w bezpośredni sposób determinują podzielane **wartości członków społeczności**.

Fundamentalna wartość, której realizacja sprzyja tworzeniu się wspólnoty, to **tolerancja i otwartość na poglądy innych**. Wspólnota składa się z jednostek o zróżnicowanym pochodzeniu społecznym, kulturowym czy narodowościowym. **To właśnie wartości o charakterze wspólnotowym**: otwartość, wrażliwość na innych, umiejętność słuchania i komunikowania, pozwalają na stworzenie klimatu międzyśrodowiskowego zrozumienia. Istotne są także w tym kontekście: gotowość do działania na rzecz wspólnoty, solidarność oraz szacunek do zasobów, którymi dysponuje wspólnota.

Podkreślano także wartość tolerancji w kontekście międzypokoleniowego współdziałania. Uwzględnienie głosów i zaangażowanie w sprawy społeczności zarówno młodzieży, jak i seniorów to wartość sama w sobie. Stworzenie przyjaznych ram dla takiego międzypokoleniowego dialogu pozwala na nowo i efektywniej zdefiniować cele i interesy społeczności w duchu „społecznego konsensusu”. W niektórych społecznościach zrealizowane debaty były jednymi z pierwszych doświadczeń takiej współpracy, a ich efekty pozytywnie zaskoczyły uczestników.

Nie bez znaczenia jest także **wartość edukacji obywatelskiej** w budowaniu poczucia wspólnoty. Identyfikacja z regionem i społecznością lokalną nie jest procesem wyłącznie spontanicznym. Należy go – jak podkreślają dyskutanci – odpowiednio stymulować poprzez włączanie poszczególnych grup w działania oraz tworzenie wydarzeń budujących poczucie identyfikacji ze wspólnotą. Różnorodność proponowanych aktywności w ramach wspólnoty pozwala na poszerzenie kręgu zaangażowanych w sprawy wspólne oraz ich odpowiednie „usieczowanie”. Dyskutanci wymieniali wiele przykładów przedsięwzięć, które spełniają taką integrującą i edukującą funkcję – zarówno tych, które już z powodzeniem wpisały się w kalendarze wspólnot, jak również tych, które są interesującymi propozycjami do realizacji w przyszłości.

Wspomniane wartości i relacje są fundamentalnymi elementami, które pozwalają na budowanie wspólnoty. **Dobre relacje między mieszkańcami owocują – według dyskutantów – wspólnymi przedsięwzięciami**. Wytworzone podczas realizacji przedsięwzięć więzi usprawniają cały proces funkcjonowania społeczności, wspomagają procesy integracyjne, pozwalają wyjść poza jednostkowe ramy działania. Można je przyrównać do „smaru” między trybami jednostek, który pozwala wspólnocie na efektywniejsze działania.

Silne więzi wspólnotowe mają nie tylko pozytywne konsekwencje dla samych wspólnot, ale także wspomagają indywidualną manifestację „Ja” mieszkańców, czyli rozwój ich pasji i zainteresowań. „Wspólne zainteresowania i pasje” znalazły się wśród najczęściej wymienianych łączników wspólnotowych. Z jednej strony możliwość samorealizacji jednostek niejako przy okazji integruje członków zbiorowości wokół wspólnych celów. Z drugiej zaś stanowi indywidualną korzyść jednostki z bycia członkiem społeczności. **To wzajemne sprzężenie zbiorowych i indywidualnych korzyści** stanowi najprawdopodobniej powód, który wpłynął na popularność łącznika, wskazywanego przez wspólnoty.

2. Co możemy zrobić, by wzmacniać to, co łączy?

WSPÓLNOTA INTEGRUJE SIĘ W DZIAŁANIU

Dyskutanci niejednokrotnie wskazywali, że **siła wspólnoty manifestuje się w sprawnej realizacji przedsięwzięć**. Samo działanie jest więc silnym łącznikiem determinującym poziom integracji lokalnych społeczności. Takie ujęcie zakłada dynamiczny i ciągły charakter budowania lokalnych zbiorowości.

Proces ten w zasadzie nigdy się nie kończy – wspólnota w miarę realizacji swoich celów dojrzuje do stawiania sobie kolejnych. Sam charakter i skala działań są tu mniej istotne – mogą to być różnorodne inicjatywy: od realizacji pomysłu na zajęcia dla seniorów po spektakularne projekty infrastrukturalne, angażujące różnorodne grupy mieszkańców. Tym, co faktycznie łączy społeczności w realizacji przedsięwzięć, jest **wspólny cel (potrzeba) i efekt ich działań**. W trakcie debat łączniki definiowane były przez pryzmat konkretnych celów i potrzeb wspólnot (np. wspólny cel stworzenia obwodnicy dla miejsco-

wości). Realizacja takich planów angażuje, zmusza do współdziałania, a wizja efektu pracy motywuje do stawiania sobie kolejnych wyzwań.

Sprężenie zwrotne w postaci korzyści z efektów działań wspólnoty – według doświadczeń uczestników – także ma niebagatelny wpływ na utrzymanie odpowiedniego poziomu motywacji wśród członków lokalnych zbiorowości. Udział w korzyściach z działań wspólnotowych zwiększa poczucie sprawstwa jednostek – powoduje, że jej członkowie „*chcą więcej*”. Refleksje na temat wspólnych korzyści z podejmowanych działań owocowały także przekonaniem, że celem każdej wspólnoty, wokół którego powinna się integrować, jest **idea ciągłego rozwoju społeczności**. Ideę tę należy rozumieć jako potrzebę „urefleksyjnienia” pragnień, celów i planów lokalnych społeczności w taki sposób, aby zwiększyć szanse ich realizacji.

Ostatnim, istotnym łącznikiem wymienianym przez uczestników debat są **działania lokalnych instytucji**. Funkcjonowanie infrastruktury lokalnych organizacji pozarządowych oraz instytucji samorządowych stanowi ważny punkt odniesienia dla społeczności – wyznacza pewne ramy działania poprzez zapewniane wsparcie.

Sieć instytucji animuje i stymuluje społeczności lokalne, tworząc ofertę, która pozwala nabywać nowe kompetencje członkom lokalnych wspólnot. W ramach tej współpracy niejednokrotnie udaje się **wykreować liderów lokalnych wspólnot**. Ich kompetencje społeczne oraz umiejętność motywowania i inspirowania członków społeczności w istotnej mierze wpływają na poziom integracji mieszkańców oraz wzmacniają ich poczucie sprawstwa. Potencjał wspólnot jest tym większy, im lepiej układa się współpraca instytucji ze społecznością lokalną. Ideałem jest osiągnięcie **efektu synergii działań**, czyli wzajemnego współdziałania instytucji z różnych sektorów (np. organizacji pozarządowych, instytucji samorządowych czy podmiotów biznesowych) wraz z członkami lokalnych społeczności.

BUDOWANIE KLIMATU WSPÓŁPRACY W ŚRODOWISKU LOKALNYM

Elementy, które mają za zadanie wzmacniać wspólnotę („wzmacniacze”), były definiowane głównie **w kontekście usprawnienia działań społeczności**. W trakcie debat wskazywano na najczęstsze problemy i zastanawiano się, w jaki sposób zneutralizować

negatywne skutki wskazanych deficytów. Listę zdefiniowanych „wzmacniaczy” można zatem traktować jako katalog rekomendacji dla wspólnot oraz ich najbliższego otoczenia, dotyczący przezwycięzania napotykanych trudności w funkcjonowaniu lokalnych społeczności.

Wśród naistotniejszych elementów wzmacniających wspólnotę wskazywano na potrzebę **usprawnienia systemu komunikacji między członkami społeczności**. Aby konsekwentnie wzmacniać efekty wspólnotowych działań, konieczne jest zogniskowanie wysiłków na rzecz efektywnej komunikacji.

Po pierwsze, aby osiągnąć zamierzony efekt, należy realizować **założenia dialogu oparte na wspólnie podzielanych wartościach i z użyciem nabytych kompetencji komunikacyjnych**. Oprócz wcześniej wskazywanych wartości: tolerancji, otwartości i szacunku dla dyskutanta, wymieniano także niezbędne umiejętności: aktywnego słuchania, osiągania kompromisu oraz budowania porozumień ponad podziałami.

Nabywanie takich kompetencji powinno się odbywać w trakcie cyklicznych spotkań przybierających formę zebrań, konsultacji społecznych, debat bądź szkoleń. W trakcie analizowanych dyskusji można było odnieść wrażenie, że uczestnicy poszukują pewnej **platformy artykułowania swoich interesów i uwspólniania celów**. Tęsknota za taką symboliczną przestrzenią, gdzie mieszkańcy mogliby się wypowiedzieć na ważne dla nich tematy, wydaje się jednym z obszarów, których usprawnienie znacząco wzmocniłoby wiele społeczności lokalnych.

Po drugie, **należy rozszerzać katalog form komunikacji społecznej o dodatkowe narzędzia** usprawniające prowadzenie dialogu i osiąganie konkluzji, oparte np. na możliwościach, jakie daje internet lub ogólnodostępne metody pracy w grupach. Odpowiednio zaplanowany i wdrożony system komunikacji społecznej mieszkańców ułatwia przepływ informacji, eliminuje typowe problemy komunikacyjne i pozwala skupić się na meritum podejmowanych działań.

Po trzecie, należy zadbać o **efektywną wielokierunkową komunikację z najbliższym otoczeniem wspólnot** – z mieszkańcami, instytucjami, organizacjami i liderami. Ważne jest, aby te relacje były stałe, ugruntowane oraz obejmowały wszystkich interesariuszy społeczności. Możliwości form takiej

współpracy jest wiele. Uczestnicy wskazywali choćby na – niedostatecznie wykorzystaną – **formułę konsultacji społecznych**. Zdaniem dyskutantów kolejną platformą, która nie wykorzystuje swojego potencjału komunikacyjnego, to **budżet obywatelski**, który staje się coraz popularniejszy w polskich miejscowościach. Dyskutanci potwierdzają, że otwieranie nowych pól współpracy na linii: otoczenie wspólnoty – społeczność jest jednoznacznie pozytywne, ale powinno być wdrożone z wykorzystaniem całego katalogu narzędzi społecznej komunikacji.

Istotnym wyzwaniem dla lokalnych wspólnot jest potrzeba **podejmowania ciągłych wysiłków na rzecz aktywizacji grup mieszkańców**. Każdy nowy uczestnik, angażujący się w działania wspólnoty, wnosi „świeżą krew” – swoje idee, pomysły i kompetencje. Aktywizacja nowych środowisk lub całych grup społeczno-demograficznych wzbogaca wspólnotę o nową perspektywę, pozwala zmniejszyć koszty jednostkowego zaangażowania i zwiększyć pulę dostępnych kompetencji wykorzystywanych do wspólnego działania. Różnorodność społeczno-demograficzna wśród zaangażowanych członków wspólnoty ma także konsekwencje w postaci poszerzenia i uszczegółowienia jej celów. Przyczynia się także do szerszej akceptacji społecznej działań społeczności.

Uczestnicy debat wskazują na trudności związane z pozyskaniem nowych grup społecznych do swoich działań. Proces ten nie jest łatwy i z pewnością wymaga wsparcia szerokiego grona interesariuszy społeczności lokalnej. Projekcja korzyści ze wspólnotowego działania na rzecz społeczności oraz budowanie poczucia sprawstwa mogą być skutecznymi narzędziami użytymi w celu pozyskiwania nowych aktywistów. Przede wszystkim jednak należy stwarzać **przyjazne warunki do zaangażowania się w sprawy społeczności** poprzez udostępnienie szerokiej oferty

aktywności i propozycji włączenia się w jej tworzenie. Wspólnota powinna być zatem platformą, na której zarówno potrzeby indywidualnego, jak i wspólnotowego rozwoju jednostki powinny być realizowane.

Integrację członków społeczności może wspomóc także odpowiednio zaplanowana i konsekwentnie wdrażana **edukacja o charakterze obywatelskim i regionalnym**. Powinna być – według uczestników – nakierowana na poszanowanie lokalnej tradycji i tożsamości, ale także na kształtowanie postaw obywatelskich, kompetencji wspólnotowych oraz trenowanie metod pracy zespołowej.

Aby społeczność lokalna mogła rozwinąć swój potencjał, niezbędne jest wsparcie ze strony najbliższego otoczenia – sieci instytucji (samorządowych i pozarządowych). Uczestnicy debat wskazują, że potrzebne jest **szersze otwarcie instytucji na członków lokalnej społeczności**. Powinno manifestować się w stworzeniu bardziej przyjaznych ram współpracy, uwzględniających zwiększenie wpływu mieszkańców na kształt oferty instytucjonalnej, a wręcz umożliwienie jej współtworzenia.

Wspólnoty zwracały uwagę na potrzebę docenienia przez otoczenie instytucjonalne „oddolnych inicjatyw mieszkańców”. W tym kontekście najważniejsze jest różnorodne wsparcie dla takich projektów: merytoryczne, finansowe oraz organizacyjne, np. poprzez udostępnienie zasobów lokalowych organizacji. Zwłaszcza na to ostatnie zwracano podczas debat szczególną uwagę ze względu na diagnozowane problemy z zapewnieniem atrakcyjnych miejsc spędzania wolnego czasu. Takimi „trzecimi miejscami” powinny być przyjazne przestrzenie instytucji – np. lokalnych bibliotek, domów kultury lub domów sąsiedzkich. Stąd też **inwestycje w fizyczną infrastrukturę** znalazły się także wśród działań wzmacniających lokalne społeczności.

Dialog jako wartość sama w sobie – opinie gospodarzy o debatach

Kluczową wartością debat dla zainteresowanych jest możliwość uświadomienia sobie i innym mieszkańcom, jak **istotny dla funkcjonowania lokalnej społeczności jest międzyśrodowiskowy dialog**. Gospodarze wskazują na różne korzyści związane z organizacją debat w ich miejscowościach.

Przed wszystkim uczestnicy spotkań mieli możliwość **dostrzeżenia siebie nawzajem**. Sieciowanie, często zamkniętych w swoich środowiskach, lokalnych liderów, organizacji i instytucji stanowiło impuls do podjęcia nowej, efektywnej współpracy na rzecz społeczności. W niektórych przypadkach korzyści z takiej spontanicznej międzyśrodowiskowej kooperacji były bardzo szybko widoczne i miały wymierne efekty.

Bardzo często debaty powodują uwolnienie aktywności społecznej zarówno osób dojrzałych, jak i ludzi młodych. Obserwuje się tworzenie grup, które identyfikując się z daną społecznością, biorą sprawy w swoje ręce i zaczynają czynnie uczestniczyć w życiu swojego osiedla, miasta czy gminy.
[Węgorzewo]

Oprócz faktu, że mieszkańcy reprezentowali różne lokalne sektory i środowiska, warto także podkreślić różnorodność wiekową uczestników. Sprzyjało to, według relacji gospodarzy debat, wymianie doświadczeń i uzyskaniu bardziej interesujących efektów spotkań. Pozwalało także przełamywać wzajemne uprzedzenia oraz stereotypy. Debaty pozwoliły także na dostrzeżenie, że każde środowisko czy grupa społeczno-demograficzna ma w istocie zbieżną motywację i cel – rozwój i pomyślność lokalnej społeczności.

Bardzo dobry pomysł na współpracę między ludźmi w regionie. Poznali się lepiej, odkryli bibliotekę :) i wszyscy byli pozytywnie zaskoczeni, gdy się okazało, że możemy coś wspólnie zrobić.

[Kępno]

W ubiegłym roku w debacie uczestniczyli przedstawiciele wszystkich stowarzyszeń z terenu gminy, które zaczęły ze sobą współpracować przy organizacji lokalnych imprez, zarówno kulturalnych, jak i sportowych, oraz przy pisaniu projektów. Powstała siłownia, prowadzona samodzielnie przez stowarzyszenie. W tym roku debatowali członkowie rad sołeckich i osiedlowych, czyli lokalni liderzy w swoich miejscowościach. Pierwszą wspólnie zorganizowaną inicjatywą był Gminny Dzień Dziecka dla dzieci z poszczególnych sołectw w jednym miejscu. Dzieci miały więcej atrakcji i zabaw.

[Manowo]

Uczestnicy debat wygenerowali niezwykle interesujące i wartościowe – z perspektywy danej społeczności – wnioski na temat: (1) stanu społeczeństwa obywatelskiego w ich regionie, (2) problemów i barier rozwojowych, a także (3) rekomendacji dotyczących zarządzania procesem rozwoju lokalnego.

Debata pokazała, że warto rozmawiać o wspólnych pomysłach, celach. Warto słuchać tego, co mają do powiedzenia różne grupy społeczeństw lokalnych. [...] Debaty w naszej społeczności mogą zmobilizować mieszkańców do pracy dla celu, który można osiągnąć wspólnymi siłami.

[Włoszczowa]

Oprócz korzyści poznawczych, uczestnicy debat nabyli także praktyczną wiedzę na temat metod pracy zespołowej. Dla wielu uczestników proponowana angażująca forma debaty stanowiła nowe doświadczenie. Pracę w tej konwencji skłonni byli kontynuować w dalszej pracy na rzecz społeczności, np. w trakcie konsultacji społecznych. Dyskutanci mieli także możliwość ćwiczenia w praktyce kompetencji niezbędnych w pracy społecznika: umiejętności słuchania się nawzajem, empatii, precyzyjnego wyrażania swoich opinii oraz osiągnięcia kompromisu.

Debaty stanowią dla nas rodzaj diagnozy społecznej, dzięki nim uzyskujemy informacje niezbędne przy organizacji jakichś inicjatyw. Debaty także mobilizują do podejmowania wspólnych działań – podczas rozmów wymieniamy się pomysłami, problemami, poglądami. Dochodząc do zgodnych wniosków, możemy razem podjąć jakieś działania, które pomogą osiągnąć wspólny cel.

[Morąg]

Dodatkowo, zdaniem organizatorów, takie elementy jak: zaangażowanie zawodowych moderatorów czy przygotowanie precyzyjnego scenariusza spotkania, sprzyjały stworzeniu profesjonalnej atmosfery wokół debaty oraz zwiększały zaangażowanie dyskutantów.

[Debata] Sprzyja budowaniu relacji, zaangażowania, motywuje do działania na rzecz wspólnoty. Wnioski z dyskusji mogą być „drożdżami” dla nowych pomysłów, inicjatyw społecznych. Ale żeby drożdże urosły, potrzeba trochę cukru i ciepłego mleka...

[Reszel]

Uważamy, że nabyliśmy spore doświadczenie dotyczące przeprowadzania debat, a także wywołaliśmy szeroką dyskusję nad mechanizmami rozwoju lokalnych społeczności.

[Bystrzyca Kłodzka]

Nie bez znaczenia dla sukcesu debat było poczucie dyskutantów oraz organizatorów, że uczestniczą w ważnym, ogólnopolskim wydarzeniu. To właśnie powiązanie debat z odbywającym się w Warszawie Kongresem Obywatelskim oraz wiedza o spotkaniach odbywających się równolegle w innych, ale podobnych miejscowościach dawały poczucie uczestnictwa w większym, ponadjednostkowym przedsięwzięciu. Ważnym elementem w ocenie skuteczności projektu jest także jego postrzegana ciągłość. Debaty w wielu miejscowościach wpisały się na stałe w kalendarz spotkań lokalnej społeczności.

Mocne strony: sprawna organizacja (webinaria, moderatorzy, materiały, wsparcie FRIS), ciągłość projektu (trzyletnie doświadczenie), prestiż biblioteki jako organizatora debat, będących częścią ważnego ogólnopolskiego wydarzenia – Kongresu Obywatelskiego, wzmacnianie wspólnot lokalnych, angażowanie Polaków do dialogu i współpracy.

[Reszel]

PUBLICZNE I MEDIALNE EFEKTY DEBAT

Wnioski z debat są upowszechniane przede wszystkim wśród:

• decydentów

Raport od drugiej edycji projektu jest wręczany patronowi honorowemu **Prezydentowi RP Andrzejowi Dudzie**, a wyniki debat są prezentowane władzom w ramach indywidualnych spotkań z przedstawicielami **Kancelarii Prezydenta RP** oraz **Ministerstwa Rozwoju. Aktywny udział polityków i urzędników samorządowych** pozwala mieć nadzieję, że efekty debat będą brane pod uwagę w procesie programowania rozwoju lokalnych społeczności.

• opinii publicznej

Raport – w wersji elektronicznej i papierowej – jest dystrybuowany w całej Polsce, a jego wnioski upowszechniane są także za pośrednictwem partnerów medialnych i merytorycznych debat. Rezultaty debat są każdorazowo przedmiotem dyskusji w trakcie warszawskich Kongresów Obywatelskich. Podsumowanie trzeciej edycji projektu odbędzie się podczas **XII Kongresu Obywatelskiego**, który zostanie zaprezentowane w październiku 2017 roku. W programie Kongresu znalazł się m.in. warsztat z udziałem bibliotekarek i bibliotekarzy, czyli gospodarzy debat lokalnych. Jego celem będzie podsumowanie tegorocznych debat, jak i zaplanowanie ich kolejnej odsłony.

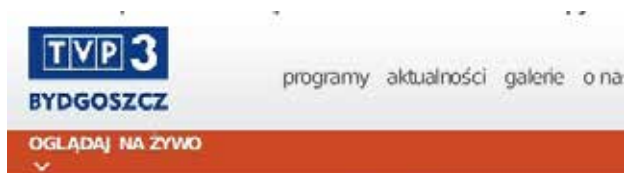
Chcemy kontynuować projekt, zapraszamy więc do współpracy wszystkich bibliotekarzy i bibliotekarki zaangażowanych w organizację debat.

Przedsięwzięcie na każdym etapie zakładało istotną rolę mediów w rozpowszechnieniu informacji na temat debat i ich efektów. Partnerami medialnymi poszczególnych edycji byli m.in. **TVP, Polska Press Grupa, Program I Polskiego Radia, TVP Kultura** oraz portal **ngo.pl**. W akcję informacyjną angażowały się same biblioteki, dzięki czemu wydarzenie w każdej edycji odbijało się szerokim echem w mediach lokalnych i regionalnych. Znacząca część debat została objęta ich patronatem medialnym. Łącznie – w trakcie trzech edycji – ukazało się ponad **500 informacji w prasie, telewizji, radiu i internecie** (dane pochodzą z analiz Instytutu Monitorowania Mediów).

Dla każdej edycji powstawał materiał filmowy promujący projekt, który stanowił także merytoryczny wstęp do dyskusji w wielu bibliotekach. W pierwszej edycji do dyskusji na temat kompetencji przyszłości zaprosiliśmy **Rafała Kramzę**, ówczesnego prezesa Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, **Piotra Zbierankę**, wicedyrektora Kongresu Obywatelskiego, **prof. Małgorzatę Bogunię-Borowską**, socjologa, **Witolda Radwańskiego**, wiceprzewodniczącego Rady Programowej Kongresu Obywatelskiego, prezesa Krokus PE Sp. z o.o., oraz **Monikę Kuszyńską**, piosenkarkę.

Zapis dyskusji był dostępny w dniach ogólnopolskiej debaty w serwisie regionalna.tvp.pl (<http://tvp3.tvp.pl/19305537/cal-polska-debatuje-o-kompetencjach-o-rozwoju-polakow-w-bibliotekach>).

W drugiej edycji stworzyliśmy wideo promujące rolę dialogu w rozwoju społeczności lokalnych. W nagraniu udział wzięli: **Maciej Witucki**, ówczesny przewodniczący Rady Programowej Kongresu Obywatelskiego, prezes WorkService SA, **prof. Jerzy Bralczyk**, językoznawca z Uniwersytetu Warszawskiego, **s. Małgorzata Chmielewska**, przełożona Wspólnoty „Chleb Życia”, **Marta Lewandowska**, działaczka obywatelska, prezeska Fundacji Kultury Dialogu, oraz **Izabela Bochińska**, dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Zofii Nałkowskiej w Wołominie. Wideo obejrzano ponad 500 razy (www.youtube.com/watch?v=tH9f7nyiuw).

Spółeczne - Trzy biblioteki pomagają rozwinąć skrzydła "małym ojczyznom"

SPRZECZNI NAJAWISZKOWE

TRZY BIBLIOTEKI POMOGĄ ROZWINĄĆ SKRZYDŁA "MAŁYM OJCZYZNOM"

Publikacja: 16 maja 2016, 20:38 Autor: Iwona Korbaniak, Agnieszka Chyba

Mają pobudzić do aktywności obywatelskiej mieszkańców małych miejscowości. W 50 bibliotekach publicznych w całym kraju mieszkańcy, przedstawiciele samorządów i organizacji pozarządowych dowiadują się, jak rozwijać swoje małe ojczyzny. Na Kujawach i Pomorzu do udziału w projekcie "Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej" zaproszono biblioteki w Sępólnie Krajeńskim, Barcinie i Grucie.

Bogactwo, wciąż uzupełniany księgozbiór, to pomysł jak zachęcić mieszkańców Sępólna Krajeńskiego do czytelnictwa. Tym razem jednak mieszkańcy gminy, zamiast książki, wezmą ze sobą do domu pomysł, jak rozwijać lokalną społeczność. Podobne debaty odbywają się w 50 bibliotekach w kraju, bo to one często są lokalnym centrum dostępu do informacji i wiedzy. - Są naturalnym miejscem, gdzie spotykają się mieszkańcy, gdzie dyskutuje się o różnych sprawach. Moim zdaniem, biblioteka to jest także przyjazne miejsce dla mieszkańców - uważa Grażyna Kędzierska, dyrektor Biblioteki Publicznej w Sępólnie Krajeńskim.

Do udziału w debacie z zaproszono mieszkańców, którym leży na sercu rozwój ich małych ojczyzn, samorządowców i przedstawicieli organizacji pozarządowych. Te spotkania to część projektu "Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej". - Służą temu, żeby ludzie we własnej społeczności, we własnym gronie, porozmawiali sobie o tym, co może wpłynąć na ten rozwój, jak ten rozwój mogą pobudzić, jak w ten rozwój się zaangażować - przekonuje Beata Pawłowicz z Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego.

W trzeciej edycji o to, co łączy Polaków zapytaliśmy: **Sylwię Chojnacką-Tuzimek**, bibliotekarkę z Biblioteki Publicznej w Piasecznie, **Bogdana Rogalę**, wiceprzewodniczącego Rady Programowej Kongresu Obywatelskiego, wiceprezesa Philips Lighting Poland, **Katarzynę Bryczkowską**, współfundatorkę i wiceprezeskę Fundacji Kultury Dialogu, **Piotra Głowackiego**, aktora filmowego i teatralnego, oraz **Katarzynę Zawodną**, wiceprzewodniczącą Rady Programowej Kongresu Obywatelskiego, prezes zarządu Skanska CDE. Wideo obejrzano ponad 500 razy (www.youtube.com/watch?v=ubHaae4jSv8).

DWUTYGODNIK SUWAŃSKI

STR. GŁÓWNA WYDANE PAPIEROWE WIEDOMOŚCI Z SUWAŃSKA DWUTYGODNIK ZAPROSZE

Debate „Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej”

20 MAJA 2016 WIEDOMOŚCI Z SUWAŃSKA

20 maja Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej w Suwałkach zorganizowała drugą debatę w ramach projektu „Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej”.

WIEDOMOŚCI SPORT LEKARZ NAJPOLESI MAGAZYN SDH W SUWAŃKACH WOSP 2016 MOTOFAN

W Polsce lokalnej tkwi duży potencjał. Warto go odnaleźć i wykorzystywać

1 czerwca 2016 Aktualizacja: 1 czerwca 2016 15:13

Jeli dotarliśmy do rzeczy, to indywidualnie. Zakładam, że z nas podjęli przedsięwzięcie w ramach projektu „Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej”.

Takie debaty podjęła Fundacja Rozwoju i Społeczeństwa Informacyjnego oraz Instytut Badawczy Gospodarki Rynekowej.

Jaki zamek? Istnieje do wykorzystania w ramach projektu „Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej” w 50 bibliotekach w całej Polsce. W maju 2016 roku Fundacja i Instytut zorganizowały debaty, w których uczestniczyli mieszkańcy małych miejscowości. W tym celu udaliśmy się do małych miejscowości.

Miejscowości - samorządowcy, przedstawiciele gmin, powiatów i lokalnych instytucji - oraz społeczność gmin i powiatów - w ramach projektu „Rozwijamy skrzydła Polski lokalnej” w Suwałkach, Grucie i Barcinie.

16 maja społeczność organizowała w Miejskiej

Najnowsze wiadomości

- 19.05.2016 Nowe Polskie Radio w Suwałkach? Liczne nieudane próby.
- 18.05.2016 Złoty wiek: nowy rekord. Suwałki, Suwałki, Suwałki.
- 16.05.2016 Woda w Suwałkach: 200 tys. litrów.
- 15.05.2016 Woda w Suwałkach: 200 tys. litrów.
- 14.05.2016 Woda w Suwałkach: 200 tys. litrów.
- 13.05.2016 Woda w Suwałkach: 200 tys. litrów.

Najczęściej czytane

- 1. Woda w Suwałkach: 200 tys. litrów.
- 2. Woda w Suwałkach: 200 tys. litrów.

AMBASADORZY PROJEKTU

prof. Jerzy Bralczyk
językoznawca,
Uniwersytet Warszawski

s. Małgorzata Chmielewska
przełożona Wspólnoty
„Chleb Życia”

Bogdan Rogala
wiceprzewodniczący
Rady Programowej Kongresu
Obywatelskiego,
wiceprezes Philips Lighting Poland

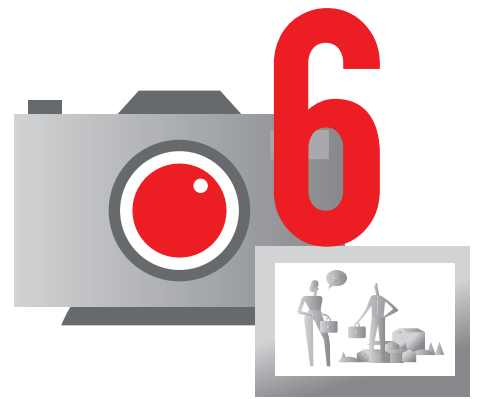
Katarzyna Zawodna
wiceprzewodnicząca
Rady Programowej
Kongresu Obywatelskiego,
prezes zarządu Skanska CDE

Piotr Głowacki
aktor filmowy i teatralny

Monika Kuszyńska
piosenkarka

FOTORELACJE Z DEBAT

Albigowa

Andrychów

Barcin

Biała Rawska

Biały Dunajec

Brusy

Brzeźnica

Bychawa

Bystrzyca Kłodzka

Bytom Odrzański

Jakie kompetencje powinni mieć mieszkańcy, aby angażować się w sprawy naszej Gminy?

WSPÓŁPRACA	X X X X X
ORGANIZACJA	+ X X X X X
UMIĘTNOŚĆ WYKONYWANIA PRACZYNNYCH DZIAŁAŃ	X X
DIALOG I KOMPROMIS	X + + X X X X X X X X
KOMUNIKACYJNOŚĆ	X X
CHĘĆ POLEPCZENIA	+ X +
WIEDZA NA TEMAT HISTORII LOKALNOŚCI	+ +

Chocz

Chrzanów

Cieszyn

Człuchów

Darłowo

Działdowo

Gdańsk

Gdynia

Głogów

Gorlice

Gorzów Wielkopolski

Gruta

Handzlówka

Hańsk

Hrubieszów

Jawor

Juchnowiec Kościelny

Kazimierza Wielka

Kępno

Kęty

Kielce

Kraków

Krosno

Krotoszyn

Kudowa Zdrój

Kwidzyn

Lipinki Łużyckie

Lubaczów

Lubicz Dolny

Łańcut

Łódź

Porąbka Uszewska

Morąg

Mordy

Mościsko

Nowy Tomyśl

Olsztynek

Opole

Piaseczno

Piekary Śląskie

Pieszycy

Przasnysz

Racibórz

Reszel

Rozdrażew

Ryjewo

Ryn

Rzeszów

Sępólno Krajeńskie

Słupsk

Sopot

Stalowa Wola

Stare Juchy

Strzelce Krajeńskie

Suwałki

Tarnowiec

Twardogóra

Wasilków

Węgorzewo

Wielka Wieś

Wieluń

Wisznia Mała

Włoszczowa

Wołomin

Wrocław

Wyszewo

Zielona Góra

Złotniki Kujawskie

KONGRES OBYWATELSKI

poleca

thinkletter obywatelski

„Idee dla Polski”

Thinkletter to odpowiedź na swoistą plemienność komunikacyjną (branżową, środowiskową, aksjologiczną itp.) oraz dominację języka analityczno-eksperckiego. Powstał, by budować szeroką opinię publiczną oraz międzyśrodowiskowe i międzypokoleniowe sieci obywatelskie. Tworząc **thinklettery**, szukamy dróg do tożsamościowej i kulturowo-mentalnej przemiany Polaków i lepszej Polski.

Co tydzień nowe teksty i nowi autorzy!

Chcesz je otrzymywać bezpośrednio

na swoją skrzynkę e-mailową?

Zapisz się na:

www.kongresobywatelski.pl/rejestracja

Publikacje książkowe

Wszystkie publikacje m.in. dotyczące rozwoju lokalnego
można pobrać ze strony:

www.kongresobywatelski.pl/dorobek/ksiazki

RAZEM WIDZIMY WIĘCEJ SZANS NA ROZWÓJ

Sektor publiczny potrzebuje specjalnych rozwiązań,
które potrafimy zapewnić:

- dostarczamy optymalnych sposobów finansowania
- oferujemy kompleksową obsługę
- umożliwiamy pozyskanie partnera strategicznego

Bank Polski

ROZWIJAMY SKRZYDŁA POLSKI LOKALNEJ

PROJEKT REALIZOWANY POD HONOROWYM PATRONATEM PREZYDENTA RP ANDRZEJA DUDY.

PARTNER STRATEGICZNY

ORGANIZATORZY

FRSI FUNDACJA
ROZWOJU
SPOŁECZYSTWA
INFORMACYJNEGO

PARTNER

PARTNER MEDIALNY

ngo.pl

ISBN - 978-83-7615-140-3